

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2019 30 stp

Fakultetet for miljøvitenskap og naturforvaltning

Jondal nasjonalparklandsby – Et fremsteg eller tilbakeskritt for integreert forvaltning av naturområder og reiseliv?

Frida Sulen

Naturbasert reiseliv

Forord

Denne masteroppgaven markerer en avslutning på mitt toårige masterprogram i Naturbasert Reiseliv ved Fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU).

Inspirasjon til oppgaven kom av interessen for verneområder og hvordan dette påvirker naturbasert reiseliv. Gjennom samtaler med veilederne Jan Vidar Haukeland (NMBU) og Knut Bjørn Stokke (NMBU) ble bildet av hvilken masteroppgave jeg ønsket å skrive klarere og utforskning av Jondal Nasjonalparklandsby virket som et interessant område.

Jeg vil dermed takke mine veiledere Jan Vidar Haukeland (NMBU) og Knut Bjørn Stokke (NMBU) for inspirasjon, veiledning og oppfølging. Jeg vil spesielt takke informantene mine fra Jondal området for innsikten de delte vedrørende case-området Jondal Nasjonalparklandsby. Ikke minst vil jeg takke for de gode og interessante samtalene under intervjuene og for deres ønske til å medvirke til denne oppgaven. Etter arbeidet med denne masteren er interessen for nasjonalparklandsbystatusen og området rundt nasjonalparken blomstret. Dette er takket være informantenes positive bidrag til informasjon som gav grunnlag for denne masteroppgaven, og gjennom inspirerende samtaler.

En spesiell takk til min søster Alise Sulen, og min mor Turid Husevåg Sulen for lange diskusjoner og korrekturlesing ved innspurten av masteroppgaven. Med deres støtte og oppmuntring ble det mulig for meg å fullføre oppgaven. Videre vil jeg takke resten av familien, venner og ikke minst min kjæreste for støtte og hjelp i en krevende masterinnsats.

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet

Ås, 12. mai 2019

Frida Sulen

Sammendrag

I Norge har staten tatt initiativ til å verne landområder. Bakgrunn for oppgaven er at det i nyere tid gis føringer om at disse områdene ikke bare skal vernes, men også brukes på en bærekraftig måte. Ønsket er å skape gode lokalsamfunn med økt sysselsetting og verdiskapning og med dette gagne lokalsamfunn og samtidig bidra til kunnskap om bruk og vern.

Hensikten med studien var å undersøke hvordan Jondal nasjonalparklandsby statusen påvirker det naturbaserte reiselivet i Jondal og hvordan dette igjen påvirker bruk og vern av Folgefonna nasjonalpark. Man ville også se på hvordan denne statusen påvirker planlegging, organisering og forvaltning av nasjonalparklandsbyen og områdene rundt Folgefonna nasjonalpark. Oppgaven sentrerer rundt følgende problemstilling: *Hva betyr statusen Jondal nasjonalparklandsby for forvaltningen av naturbasert reiseliv i Jondal, og hvordan påvirker denne statusen styringen av bruk og vern, samt koordineringen av planlegging og forvaltning, innenfor og utenfor Folgefonna Nasjonalpark?* Dette blir undersøkt gjennom en case studie av området Jondal nasjonalparklandsby ved å bruke semi-strukturerte intervju av sentrale nøkkelinformanter fra Jondalområdet.

Funnene viser at Jondal Nasjonalparklandsby statusen har utgjort en forskjell og har vært verdiskapende. Det har skjedd en økonomisk verdiskapning ved stor tilførsel av midler og prosjekter. Ut fra et hierarkisk perspektiv viser statusen Jondal Nasjonalparklandsby seg å være et svakt virkemiddel da målorienteringen fra høyere hold ikke er like sterkt. Derimot vil man fra et samstyrings-perspektiv kunne argumentere for at nasjonalparklandbystatusen står sterkt fremdeles. Det konkluderes med at statusen Jondal nasjonalparklandsby følger trenden for desentralisering og integrering. Ved å opprette en status som Jondal nasjonalparklandsby strekker man randsonen langt, og dette fører til både verdiskapning lokalt og en bedre verneforvaltning. Det helhetlige produktet vil føles bedre for de som kommer for å drive med naturbasert reiseliv. Ildsjelene som driver med reiseliv i området har fått en boost av dette, som igjen har gitt positive ringvirkninger og muligheter.

Nøkkelord: Bruk og vern, naturbasert reiseliv, nasjonalparklandsby, planlegging, organisering og forvaltning.

Abstract

In Norway, the government has initiated the conservation and protection of land areas. The context for this thesis is that in recent years, there has been a development of guidelines for such areas, emphasizing not only the protection, but also the sustainable use of the areas. The aim is to create good communities with increased employment and value creation, thus benefiting the local communities and contributing to knowledge of usage and protection.

The purpose of the study was examining how the status of “Jondal National Park Village” has affected the nature-based tourism in Jondal, and how this affects the usage and protection of Folgefonna National Park. It also analyzes how this status affects the planning, organization and management of the National Park Village and the areas surrounding Folgefonna National Park. The thesis questions: *What does the status “Jondal National Park Village” mean for the management of the nature-based tourism in Jondal? How does this status affect the navigation between usage and protection, as well as the coordination of planning and management within and outside of Folgefonna National Park?* This is examined through a case study of the area Jondal National Park Village, using semi-structured interviews of key informants from the Jondal area.

The findings show that the status of “Jondal National Park Village” has amounted to a difference and has been of positive value. Through a great supply of funds and projects, an increased economic value has occurred. From a hierarchic perspective, the status “Jondal National Park Village” has shown itself to be a weak instrument, as the higher holds in the system show lower levels of goal orientation. Though seen from a co-management perspective, one can argue that the status still holds a solid impact. The thesis concludes that the status of “Jondal National Park Village” follows the trend of decentralization and integration. Through creating the status, a widening of the border zones has been achieved, increasing the local value and leading to a better conservation management. The overall product will give corporations wishing to establish offers of nature-based tourism a more positive feeling. The enthusiasts involved in tourism the area has gotten a boost from this, leading to positive repercussions and possibilities.

Key Words: Usage and protection, nature-based tourism, National Park Village, planning, organizing, management.

«Folgefånnen hun er nu så fin, ligger som en jomfru i skære lin»

- Strofe fra Henrik Ibsens Peer Gynt

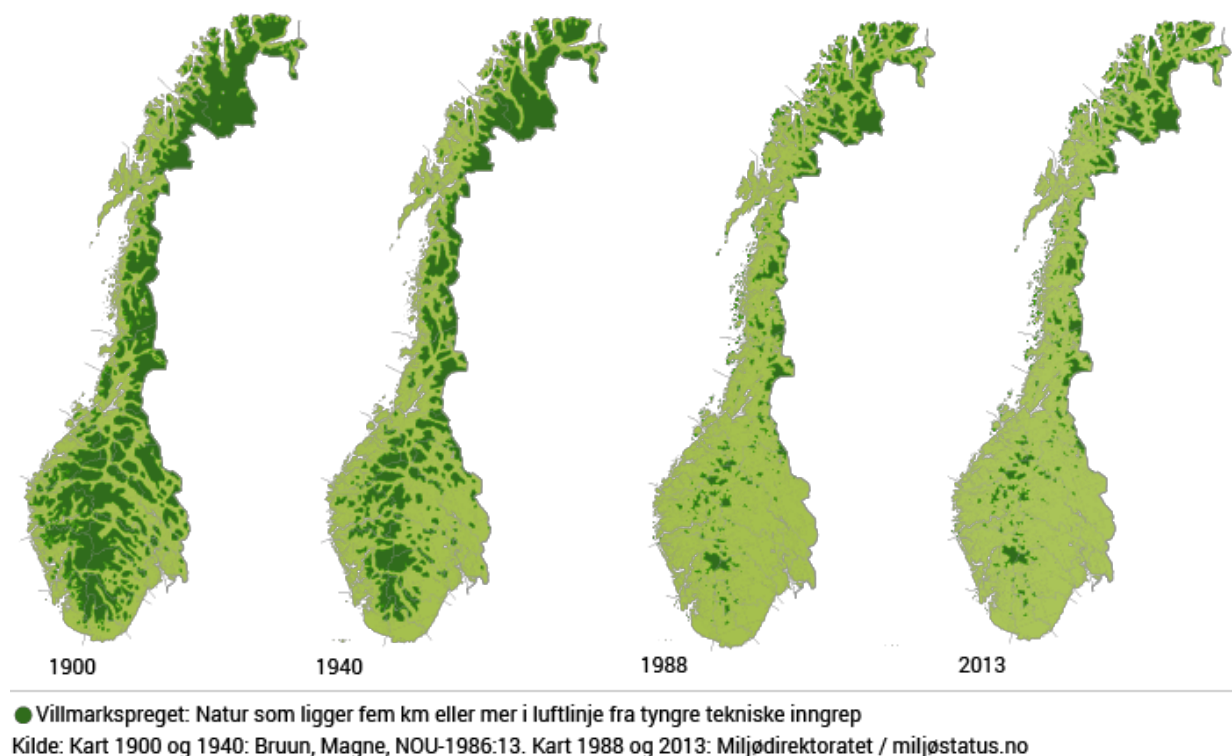
Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon	2
<i>1.2 Problemstilling</i>	4
2.0 Litteraturgjennomgang	5
<i>2.1 Desentraliseringstrenden av vernede områder</i>	5
2.1.1 Forvaltningssystemet	6
2.1.2 Planlegging og styringsstruktur	7
2.1.3 Hierarki og samstyring	7
<i>2.2 Integrasjonstrenden av vernede områder</i>	9
2.2.1 Den statiske bevarelestilnærmingen og den dynamiske innovasjonstilnærmingen	9
2.2.2 Norsk verneforvaltning og naturmangfoldloven	11
2.2.3 Plan- og bygningsloven	11
<i>2.3 Oppsummering</i>	12
3.0 Caseområde	14
4.0 Metode	17
<i>3.1. Forskningsmetoder</i>	17
<i>3.2 Valg av metode</i>	17
<i>3.3 Datainnsamling</i>	17
<i>3.4 Styrker og svakheter ved et kvalitativ case-studie med fokus på intervju</i>	19
<i>3.5 Reliabilitet og validitet</i>	19
<i>3.7 Etiske avveininger</i>	20
4.0 Resultater	21
<i>4.1 Overordnet tema og karakteristika</i>	21
<i>4.2 Hva er statusen Jondal nasjonalparklandsby?</i>	21
<i>4.3 Forvaltnings og organisasjonssystemet</i>	25
4.3.1 Landsbylos	25
4.3.2 Kommunen	26
4.3.3 Landsbyråd	27
4.3.4 Verneområdeforvalteren	27
4.3.5 Verneområdestyret	29
4.3.6 Nettverk for Nasjonalparkkommuner og landsbyer	30

4.3.7 Fylkeskommune og fylkesmann	31
4.3.8 Stat/regjering	32
<i>4.3 Vern og bruk ved Jondal nasjonalparklandsby</i>	32
<i>4.4 Usikker framtid</i>	35
5.0 Diskusjon	36
<i>5.1 Introduksjon</i>	36
<i>5.2 Jondal nasjonalparklandsby</i>	36
5.2.1 Organiseringen av Jondal nasjonalparklandsby	38
<i>5.3 Hierarki og samstyring – muligheter og utfordringer</i>	39
<i>5.4 Integrert planlegging og organisering</i>	42
6.0 Konklusjon	46
<i>6.1 Forslag til framtidig forskning</i>	47
Referanser	49
Vedlegg	52

1.0 Introduksjon

Etter naturvernlovens inntog i 1970 (Miljødirektoratet, 2018b) ble det opprettet verneområder i Norge for å forhindre tap av norsk natur. Andelen villmarkspreget natur hadde fra 1900-tallet blitt redusert kraftig (Figur 1) (Miljøstatus). Som en reaksjon på dette vokste verneområdene i Norge mellom 1980-2000-tallet både i antall og totalt areal (Miljødirektoratet, 2018b). Den private eiendomsretten står sterkt i Norge og når verneområder ble opprettet på det som tidligere var privat grunn har dette gitt mulighet for misnøye. Årsaken til en slik motvilje mot å endres til verneområder var blant annet fordi det legges strenge føringer for hva som kan gjøres eller ikke i vernede områder.

Figur 1. Illustrasjon over reduksjon av villmarkspreget natur fra 1900 til 2013. (Miljøstatus 2028)

Fjellteksten kom som et politisk signal der man åpnet for næring og kommersiell virksomhet i verneområder (Regjeringen, 2003). Dette er ett av flere tegn på et vendepunkt fra et nesten rent fokus på vern – til et forsøk på å balansere vern og bruk. Ett videre tegn på dette

vendepunktet var når naturmangfoldloven kom i 2009 (Miljødirektoratet, 2018a). Ønsket er å kombinere verdiskapning, sysselsetting, arbeidsplasser og gode samfunn, også i distrikter hvor fraflytning og befolkningsnedgang er en utfordring.

Bruk og vern kan i mange sammenhenger se ut til å gå på bekostning av hverandre. Å studere områder som utøver denne sambruken i det daglige kan være nyttig, for å vite hvordan man best mulig kan få en integrering og dermed mer bærekraftig bruk av de naturressursene man har. Et eksempel på bruk av naturområder er turisme. Reiselivet har vekst på verdensbasis, men også i Norge. I dag består 4,2 % av Norges BNP av reiseliv (Innovasjon Norge, 2016, s. 4 og 6). Nasjonalparker og nasjonalparklandsbyer blir sett på som interessante reisemål, og kan dermed gi muligheter til å støtte oppunder ønsket om bruk og vern i Norges natur.

En nasjonalparklandsby er ifølge Miljødirektoratet (2017) ”ett tettsted som danner en naturlig innfallsport til en nasjonalpark”. Formålet med en nasjonalparklandsby er at den skal være et virkemiddel for økt verdiskapning ved å stimulere til både næringsutvikling og kreativitet. I tillegg ønsker man å utvikle en bevisstgjøring og øke kunnskap om bærekraftig bruk hos lokalbefolkningen (Løvik, 2010). Kravet til en nasjonalparklandsby er at man skal finne informasjon om nasjonalparken, kunne handle og overnatte og kanskje viktigst av alt besøke nasjonalparken organisert eller på eget initiativ (Miljødirektoratet, 2017). Jondal fikk statusen som nasjonalparklandsby i 2008 i regi av miljødepartementet. Det er derfor nå interessant å undersøke hvilke påvirkning denne statusen har hatt på Jondal.

Jondal nasjonalparklandsby (JNPL) brer seg over mange forvaltningsnivå. Dette fører til at samstyring er et viktig og vesentlig element. Folgefonna nasjonalpark styres av verneområdestyret gjennom et interkommunalt samarbeid. Regler for nasjonalparken framkommer av verneforskriften for Folgefonna nasjonalpark, som setter regler for vern og begrensninger for bruk (Forskrift om vern, Lovdata, 2005). Folgefonnas randsone og lokalsamfunnet i Jondal utvikles derimot ved kommunal planlegging og regler for bygging og arealbestemmelser i randsonen styres av lokale planstrategier med grunnlag i plan- og bygningsloven. Betegnelsen nasjonalparklandsby kan sees som en form for strategi som knytter disse forvaltningsmyndighetene sammen til et større konsept der både kommunen og verneområdet sees i helhet.

Formålet med studien er å belyse hvordan forvaltningen av en nasjonalparklandsby kan fungere som et verktøy for samstyring og integrert bruk og vern av en nasjonalpark med

tilhørende randsone og lokalsamfunn. Caseområdet som er valgt for å belyse dette, er Jondal nasjonalparklandsby ved Folgefonna nasjonalpark. Denne masteren vil kunne belyse hvordan bruk og vern er integrert i Jondal nasjonalpark og kan dermed gi økt forståelse og kunnskap om sambruk av nasjonalparken.

1.2 Problemstilling

For å belyse fenomenet Jondal som nasjonalparklandsby er følgende problemstilling valgt:

Hva betyr statusen Jondal nasjonalparklandsby for forvaltningen av naturbasert reiseliv i Jondal, og hvordan påvirker denne statusen styringen av bruk og vern, samt koordineringen av planlegging og forvaltning, innenfor og utenfor Folgefonna nasjonalpark?

For å svare på denne problemstillingen har jeg valgt å fokusere på følgende tre forskningsspørsmål (FS):

FS 1: *Hva vil det si å ha status som Jondal nasjonalparklandsby, og hvordan organiseres og forvaltes det naturbaserte reiselivet i Jondal ut fra denne statusen?*

FS 2: *Hvilke muligheter og utfordringer gir styringsprinsippene hierarki og samstyring med utgangspunkt i Jondal nasjonalparklandsby?*

FS 3: *Har nasjonalparklandsbystatusen bidratt til mer integrert forvaltning og planlegging mellom områdene innenfor og utenfor nasjonalparkgrensen?*

2.0 Litteraturgjennomgang

I Norge har vi 5 måter å verne om naturen. Dette er nasjonalparker, landskapsvernområder, naturreservater, biotopvernområder og marine verneområder (Lovdata, 2009). En nasjonalpark er ifølge naturmangfoldloven et større naturområde, uten tyngre naturinngrep, som inneholder representative eller særegne landskap eller økosystemer (Lovdata, 2009). Det finnes 40 nasjonalparker i Norge som til sammen dekker totalt 9,7 % av fastlands-Norges arealer og utgjør et samlet areal på 31 294 km² (Statistisk sentralbyrå, 2018). Folgefonna nasjonalpark er én av disse nasjonalparkene og har et areal på ca. 545,2 km² (Forskrift om vern, Lovdata, 2005). Formålet med Folgefonna nasjonalpark er å ta vare på et stort og tilnærmet uberørt område med natur og skal sikre variasjon i naturen mellom fjell og isbre (Forskrift om vern, Lovdata, 2005). Jondal nasjonalparklandsby ligger i tilknytning til Folgefonna nasjonalpark.

Turisme i nasjonalparken blir sett på som naturbasert reiseliv. Naturbasert reiseliv er ikke entydig definert og begrepet kan derfor oppfattes ulikt. Fredman et al. (2009) utførte en større litteraturstudie på emnet og kom fram til følgende definisjon på naturbasert reiseliv: ”*Naturturism omfattar människors aktiviteter när de vistas i naturområden uanföör sin vanliga omgivning*”. På bakgrunn av Fredmans studie blir derfor naturbasert reiseliv i denne oppgaven definert som menneskelig aktivitet i naturområder utenfor menneskets vanlige omgivelser.

2.1 Desentraliseringstrenden av vernede områder

Skjeggedal og Clemetsen (2017) nevner to hovedtrender innen styring av vernede områder. Den første trenden er desentralisering. Mens sentralisering er når beslutninger i organisasjoner tas på det overordnede nivå for å bli fulgt opp på lavere nivå, er desentralisering når beslutningsmyndigheten overføres til et lavere nivå (Christensen et al., 2009, s. 41). Desentraliseringen innenfor naturforvaltning skjer gjerne for å kombinere vitenskapelig og erfaringsbasert lokalkunnskap, som skal sikre lokal deltagelse og styrke eierskap og legitimitet i forvaltningsprosessen (Skjeggedal & Clemetsen, 2017, s. 2). Skjeggedal og Clemetsen (2017, s.1) mener desentraliseringstrenden i norsk kontekst vises ved det interkommunale samarbeidet hvor nasjonalparkstyrene overtar forvaltningsmyndigheten for verneområdene. Ved denne ordningen sikrer man flere elementer av lokale nettverk og

partnerskap (Skjeggedal & Clemetsen, 2017, s. 1). I praksis er det dermed ordførere som er med på å bestemme over nasjonalparkene istedenfor at det kun er personer med teoretisk kunnskap om verneforvaltning som tar beslutningene om forvaltningen. På denne måten kan man gjerne få redusert de store motsetningene mellom vern og bruk slik at det kan være et slags dempende effekt på konflikter.

2.1.1 Forvaltningssystemet

Til å forvalte Folgefonna nasjonalpark eksisterer det et nasjonalparkstyre og i dette styret sitter en representant fra Hordaland fylkeskommune og totalt fem ordførere. Disse ordførerne er fra kommunene Jondal, Etne, Kvinnherad, Ullensvang og Odda (Folgefonna nasjonalparkstyre, 2016). Dette er en frivillig ordning for de kommunene som har arealer innenfor Folgefonna nasjonalpark. Målet med en slik organisering er å skape en helhetlig forvaltning av verneområdet (Folgefonna nasjonalparkstyre, 2016). Ved involvering av lokale aktører opplever alle at de har mulighet for å påvirke beslutningsprosesser. Vedtakene som blir tatt sikrer dermed også at også at de lokale interessene ivaretas slik at man benytter den lokale kunnskapen og hva som er viktig for deres område. Dette fører til at de vedtakene som blir tatt blir tatt på en mer diplomatisk måte.

Dersom kommunene ikke hadde ønsket denne forvaltningsmyndigheten ville fylkesmannen hatt som ansvar å være forvaltningsstyremakt (Folgefonna nasjonalparkstyre, 2016). Nasjonalparkstyretstyret har også en nasjonalparkforvalter som er ansatt hos Fylkesmannen, men jobber som sekretariat for nasjonalparkstyret. Nasjonalparkforvalteren for Folgefonna nasjonalpark har kontor i Rosendal, men har også tilhørighet hos fylkesmannen i Hordaland (kommende Vestland). Nasjonalparkforvalterens hovedoppgave er å være sekretær for nasjonalparkstyret, og skal forberede sakene som skal behandles av nasjonalparkstyret. Personen har som representant for fylkesmannen også ansvar for at regler for naturforvaltning og verneforskrifter følges. Oppgavene går ut på å ha kontakt med lokalmiljøet, sørge for at forvaltningen skjer i samsvar med lover, regler og forskrifter (Folgefonna nasjonalparkstyre, 2016).

2.1.2 Planlegging og styringsstruktur

Turisme i vernede områder blir av McCool (2009, s. 136) beskrevet som utfordrende. Særlig er det to aspekter som hele tiden krever mekling. På den ene siden står bevaring av verneverdiene, og på den andre siden står mulighet for besøkende å oppleve de vernede områdene (McCool, 2009, s. 133). Disse avveies mot hverandre i forvaltnings og planleggingsprosesser (McCool, 2009, 134). Planleggingen preges av stadig forandring, kompleksitet og usikkerhet. Med stadig forandring menes at vernede områder gjerne har en stadig endring i blant annet antall og mengde besøkende, hva de besøkende ønsker av kvalitet og opplevelser, og ikke minst hvilke servicefunksjoner man kan forvente å møte (McCool, 2009, s.136). Under planlegging nevnes det av McCool at man ofte har en forventning av konsekvensene som følger ved implementering av planer (2009, s. 126). Derimot er kompleksiteten ved planlegging av turisme vanskelig og predikere siden små endringer i en faktor kan gi store endringer i en annen faktor (McCool, 2009, s.136). Usikkerheten i planleggingen av nasjonalparker kommer særlig fram ved at det lenge var et økologisk perspektiv på planleggingen av verneområder, mens det nå også blir tatt med sosiale og samfunnsmessige perspektiver. I tillegg til dette er det vanskeligere å vite langtidsvirkningene av planleggingsprosesser, og denne usikkerheten vil alltid følge planlegging av komplekse områder (McCool, 2009, s.137).

Hammer et.al (2016, s. 267) mener det ikke finnes en ideell type styringsstruktur for parker generelt, og dette inkluderer også nasjonalparker. De anbefaler at styringsstrukturen må være adaptiv for å kunne bli tilpasset de nasjonale, regionale og lokale forholdene. Styringsstrukturer bør ifølge Hammer et al. (2016, s.267) fungere slik at samarbeid mellom relevante aktører og engasjerte lokale aktører bør fremmes. På denne måten kan man utvikle adaptive styringsstrukturer som bedre kan takle utfordringene man møter ved planlegging av verneområder. Den statlige styringen har fått et skifte fra den tradisjonelle forvaltning mot partnerskap og nettverk (Haukeland, 2011, s 9)

2.1.3 Hierarki og samstyring

Hierarki og samstyring blir i denne oppgaven sett på som forenklede modeller og skal være med på å analysere organiseringen og forvaltningen av konseptet JNPL. Modellene vil ikke

kunne beskrive akkurat hvordan den helhetlige situasjonen er, men vil gi to ulike tilnærminger til å forstå et komplekst system. Hierarki og samstyring er teoretiske styringsformer; det er ingenting som er bare hierarkisk, og hierarki kan ses i ulik grad i norsk forvaltning.

Norsk forvaltning bærer preg av å være en hierarkisk organisasjon. Hierarki-modellen går ut fra styringsprinsippet ”government» der statens autoritet blir sett på som kjernen for kontroll og politisk styring (Veggeland, 2009, s 5). Dette kommer av at vi har statlig styrt Norge, og lover og regler kommer i all hovedsak fra toppen og går ned gjennom forvaltningen. Hierarki vil dermed ha en top-down funksjon. Hierarki som begrep i denne oppgaven vil forstås av en top-down styringsform, med klart mål fra øverste hold og gjennomføring ved lavere nivå. De ulike forvaltningsnivåene blir på denne måten ledd i regjeringens ønske for utvikling og målrettet adferd. Hierarki vil i denne oppgaven være med på å fortelle om hvilke utfordringer og muligheter som finnes i den hierarkiske styringen av JNPL strategien.

Det kan sies at for å fikse komplekse allsidige problem, trenger vi kompleks og fleksibel beslutningstaking og fra dette vokser teorien om governance (Pollitt, 2016, s.45). Samstyring blir av Røiseland og Vabo (2012, s 21) definert som ”den ikke-hierarkiske prosessen hvorved offentlige og/eller private aktører og resurser koordineres og gis felles retning og mening”. De argumenterer for at kjernen i governance-teoriene fra den internasjonale litteraturen kommer fram i deres definisjon. Kjernen er at den offentlige politikken iverksettes via strukturer som avviker fra det klassiske hierarkiet med entydig over- og underordningsforhold (Røiseland & Vabo, 2012, s 22). Governance innebærer også en forståelse og tanke om at politikken i samfunnet skjer i forvaltningens ulike nivåer gjennom koordineringsforsøk mellom aktører og aktiviteter (Veggeland, 2009, s.6). Røiseland og Vabo nevner tre sentrale aspekter ved definisjonen: *gjensidig avhengighet, diskurs eller forhandlinger og planlagt og målorientert* (2012, s 22). Samstyringens struktur går ut på at de er gjensidig avhengig av hverandre og dermed prøver å oppnå noe i fellesskap (Røiseland og Vabo, 2012, s.22). Beslutninger vil i stor grad tas ved bruk av forhandlinger og kommunikasjon mellom partene. Videre vil samstyring også være planlagt og målorientert. Samstyring kan forstås både som horisontal og vertikal samstyring, hvor vertikal vil være innenfor samme forvaltningsnivå, og horisontal vil være over forskjellige forvaltningsnivå (Røiseland og Vabo, 2012, s.22).

De to styringsmodellene går begge ut fra planlagt og målorientert atferd. Så deres forskjell ligger i den gjensidige avhengigheten og diskurs og forhandlinger. Der man i hierarki vil ha

en forvaltning som følger opp rundt de mål som settes mens man i samstyring er avhengig av hverandre og en vilje til kompromiss og forhandlinger. Videre vil hierarki være knyttet med sentralisering av beslutninger mens samstyring vil være knyttet med desentralisering av beslutningsmyndighet.

2.2 Integrasjonstrenden av vernede områder

Den andre trenden man ser i naturforvaltningen i dag kalles integrasjonstrenden (Skjeggedal & Clemetsen, 2017, s.2). Denne trenden handler om at bevaringen ikke lenger bare har fokus på det biologiske men i tillegg også bringer mennesket inn i verneperspektivet. Verneområdet blir via integrasjonstrenden en viktig del av den regionale og lokale utviklingen av områder. Planarbeidet ved verneområder blir ikke sett på som en begrensning, men blir heller sett på som en måte å skape det potensialet naturen og verneområdet har av verdi (Skjeggedal & Clemetsen, 2017, s.3)

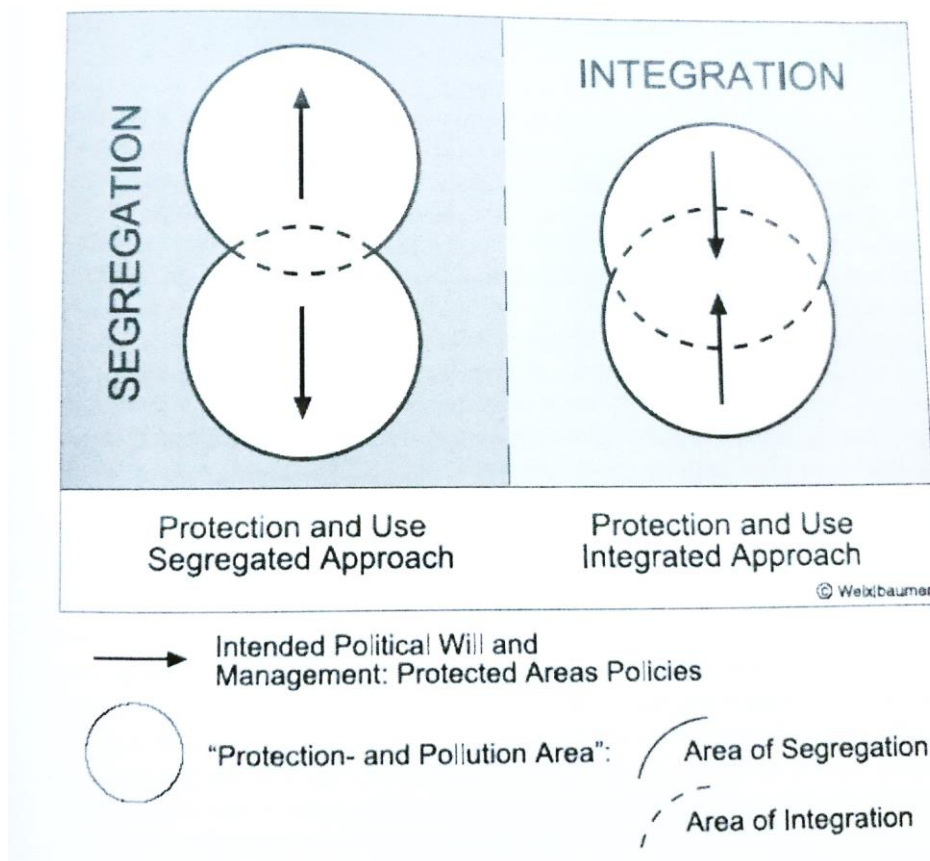
Forvaltning av vernede områder i dag har ikke lenger bare fokus på at områdene kun skal bevares. Vernede områder blir i dag sett på som en ressurs med et multifunksjonelt landskap som under riktig styring og bruk kan fremme bærekraftighet (Hammer et al., 2016, s. 266). Et multifunksjonelt landskap er et landskap som tar vare på alle funksjoner. Det vil si at hvis du snakker om et verneperspektiv så er det ikke bare vern, men også det å bruke verneområdene. Et multifunksjonelt landskap er dermed et landskap som skal ta vare på alle funksjonene.

På grunn av publikasjonen Fjellteksten ble det åpnet for turisme i verneområder (Regjeringen, 2003). Fjellteksten er dermed et eksempel på hvordan man kan fremme et syn om at man også ønsker at verning skal gi økt verdi. Gjennom prosjektet ”Naturarven som verdiskaper” i regi av Miljødirektoratet (2015) ble erfaringer og kunnskap rundt verdiskapning av natur samlet inn. Resultatet av dette arbeidet ble en veileder kalt ”Naturarven som verdiskaper – tips og eksempler” (Møysalen nasjonalparkstyre, 2016).

2.2.1 Den statiske bevarelestilnærmingen og den dynamiske innovasjonstilnærmingen

Den generelle trenden rundt forvaltning av vern har endret seg med tiden. Tidligere ble vern og bruk forvaltet helt forskjellig. Det man skulle bevare, skulle kun bevares og ikke bruke. I

dag er det mer fokus på helhetlig forvaltning av naturområder der vern og bruk blir integrert. Denne tendensen nevnes som et paradigmeskift innen verneforvaltning hvor man går fra en segregert til en integrert verneforvaltning (Mose & Weixlbaumer, 2007, s. 11) (Figur 2). Med segregert forvaltning av verneområder vil mer av verneområdet ha vernefokus mens bruksområder vil bli brukt i større grad. Med en integrert prosess vil man ha flytende overganger i verningen og inkludere bruk og vern i et helhetlig perspektiv. Man kan si at dette paradigmeskiftet går ut på en trend med økosystembasert styring (Mose & Weixlbaumer, 2007, s.11).

Figur 2. Illustrerer paradigmeskiftet innen naturforvaltning der man går fra en segregert til en integrert tilnærming av verneområder (Mose & Weixlbaumer, 2007, s.11).

2.2.2 Norsk verneforvaltning og naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven ble vedtatt av Stortinget i juni 2009 (Naturmangfoldloven, Lovdata, 2009) og avløste naturvernloven fra 1970. Naturmangfoldloven kom som en reaksjon på at man måtte ha en bredere og mer helhetlig tilnærming til vern enn det klassiske vernet av natur (Bugge, 2015, s. 241). Formålet med vern av natur er forskjellig mellom de to lovene, der naturvernloven i § 1 sa at naturen ”er en nasjonalverdi som må vernes” står det i dag i naturmangfoldloven i § 1 at naturen skal ”tas vare på ved bærekraftig bruk og vern” (Bugge 2015, s. 243). Bugge (2015, s. 243) forklarer dette med at vern av natur ikke bare kan skje alene, men må integreres i beslutningsprosesser og samfunnsplanlegging.

Natur kan være verneverdig ut fra flere kategorier. Som oftest tenker man på naturens økologiske funksjoner og landskapsverdier, men kan også være vitenskapelige, opplevelsesmessige, estetiske og kulturhistoriske vurderinger som ligger til grunn for å kalle naturområder verneverdig (Bugge, 2015, s. 241).

Nasjonalparker fra naturmangfoldlovens § 35 er gjerne arealer av stort omfang som er forholdsvis urørte, egenartede og det er et ønske om å bevare de helhetlige landskapsverdiene og økosystemene som finnes der (Bugge, 2015, s. 251). Dagens praksis av verving av nasjonalparker inneholder variasjon da det er forskjeller i hvilke interesser og virksomheter som berøres av vervingen (Bugge, 2015, s. 258).

Samtidig som vernede områder skal ha fokus på verneverdier skal de ifølge International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) også alle vern gi kunnskap, mulighet for rekreasjon og gi fordeler til lokalsamfunn, så lenge det samsvar med verneverdiene (Dudley, 2008, s. 12). For å oppfylle dette målet må man ved bruk av verneområder ha strategier for å bruke og ivareta verneverdiene.

2.2.3 Plan- og bygningsloven

Mens naturmangfoldloven er en såkalt sektor-lov er plan og bygningsloven (PBL) en sektorovergripende lov. Mens sektorlover, eksempelvis naturmangfoldloven, har som formål å ivareta eller fremme bestemte samfunnsinteresser, så omfavner sektorovergripende lover

over alle sektorinteresser (Holdt og Winge, 2017, s. 22-23). I tillegg til å være sektorovergripende er PBL også sektornøytral og en prosess lov. Dette innebærer at fokuset er saksbehandlingskrav og rammer, i tillegg til at den likestiller den i utgangspunktet de andre sektorene og interessene. Plan og bygningsloven er viktig når det kommer til natur og verneinteresser, dette er fordi rett utenfor de vernede områdene er det de kommunale myndighetene som bestemmer via sitt planarbeid. Det kan derfor i teorien bli bygget svært nært opp mot vernede områder i hele randsonen, altså i området rundt det vernede området. Hammer et al. (2016, s. 268) argumenterer eksempelvis for at det er viktig med bedre integrerte mål for verving av naturområder både i nasjonal, regional og lokal landskapsplanlegging. Planlegging i denne oppgaven sees på som organisert aktivitet der aktørene lager mål for fremtiden og som jobber for å nå disse målene ved å bruke kunnskap for å analysere prioritere og samordne tiltak (Aarsether, 2017).

2.3 Oppsummering

Teoriene ovenfor belyser interessante aspekt som er interessante å drøfte for denne oppgaven. Problemstillingen: *Hva betyr statusen Jondal nasjonalparklandsby for forvaltningen av naturbasert reiseliv i Jondal, og hvordan påvirker denne statusen styringen av bruk og vern, samt koordineringen av planlegging og forvaltning, innenfor og utenfor Folgefonna nasjonalpark?* Skal belyses via forskningsspørsmålene som skal besvares ved bruk av denne teorien.

FS 1 «*Hva vil det si å ha status som Jondal nasjonalparklandsby, og hvordan organiseres og forvaltes det naturbaserte reiselivet i Jondal ut fra denne statusen?*» vil belyses gjennom nøkkelpersoners oppfatninger av betydningen av Jondal nasjonalparklandsby og hvordan reiselivet organiseres og forvaltes.

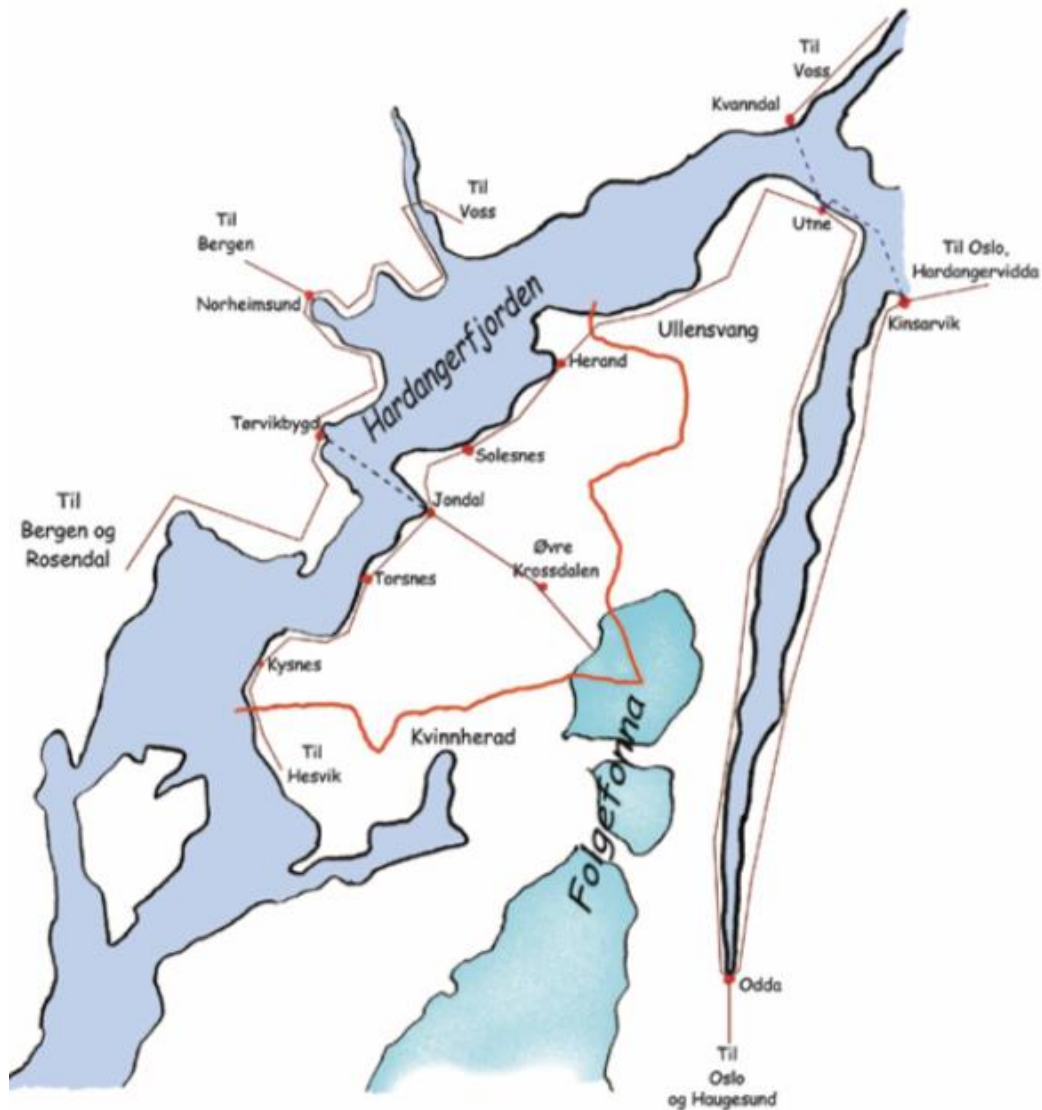
FS 2 «*Hvilke muligheter og utfordringer gir styringsprinsippene hierarki og samstyring med utgangspunkt i Jondal nasjonalparklandsby?*» vil bygge videre på FS 1. FS 2 skal belyse hvilke muligheter og utfordringer denne organiseringen gir ved å bruke styringsprinsippene hierarki og samstyring som analytiske begrep. Hovedteorien for denne delen er litteraturen

under desentraliseringstrenden. Hovedfokuset her vil være på bruk og vern av det naturbaserte reiselivet og vern av Folgefonna nasjonalpark med randsone.

FS 3 Har nasjonalparklandsbystatusen bidratt til mer integrert forvaltning og planlegging mellom områdene innenfor og utenfor nasjonalparkgrensen? Ved å svare på dette spørsmålet vil det gjøres en vurdering av hvorvidt Jondal nasjonalparklandsby har ført til en mer integrert forvaltning av bruk og vern i området. Hovedteorien for dette forskningsspørsmålet er det som står under desentraliseringstrenden.

3.0 Caseområde

JNPL er én av fem nasjonalparklandsbyer i Norge og ligger i Jondal kommune. Jondal kommune består av ca. 1115 innbyggere, strekker seg over 210 km² og ligger i Hardanger i Hordaland fylke (Figur 3) (Jondal kommune, 2010). JNPL har nær relasjon til Folgefonna nasjonalpark som utgjør 1,19 km² av kommunens areal og det går vei helt opp til nasjonalparken. Jondal kommune grenser til Hardangerfjorden, Ullensvang og Kvinnherad. Ullensvang kommune, Odda kommune og Jondal kommune slår seg sammen til Ullensvang kommune i 2020 (Thorsnæs, 2017).

Figur 3. Kart over Jondal kommune. (Jondal kommune, 2010).

Ifølge Reiselivsrapporten (Bakke, 2017) fra Juklafjord, Jondal sin turistinformasjon, har reiselivet hatt en svært positiv utvikling siden 2009. Flere aktører slik som Juklafjord, Visitfonna, Folgefonni breførarlag og generell overnatting har hatt økende besøkstall. De angir også med at reiselivet bidrar med om lag 40 millioner i omsetting i Jondal.

En nasjonalparklandsby er en naturlig innfallsport til en nasjonalpark med ”et livskraftig lokalsamfunn” der det finnes servicefunksjoner for besøkende og det arbeides aktivt for utviklingen av tilbud i området (Løvik, 2010, s. 17). Det var mange kriterier for å kunne søke om å være nasjonalparklandsby. Det måtte være et tydelig servicesenter og nærmeste sentrum for nasjonalparken, ha en helhetlig miljøprofil, ha en stedsutviklingsplan, naturlig innfallsport til nasjonalparken, kompetanse innen formidling og markedsføring. I tillegg måtte kommunen ha godkjent kommuneplan, opprettholdelse av landskap, aktiv produktutvikling, kulturbærer, bevisst på lokale tradisjoner og ha et livskraftig lokalsamfunn (Løvik, 2010, s. 17). Jondal ble godkjent som nasjonalparklandsby på disse kriteriene. Flere prosjekter har påvirket utviklingen av Jondal nasjonalparklandsby. Blant annet har ”Naturarven som verdiskaper” ført til prosjektet ”Folgefonna – vandring fra fjord til fonn” (Miljødirektoratet, 2015, s. 11) . Nettverket for Norges nasjonalparklandsbyer var også med i verdiskapningsprosjektet ”Naturarven som verdiskaper! (Sørheim og Bakke, 2018, s. 5). Kommunal og regionalprogrammet ”LivOGLyst” førte også til prosjektet ”Folgefonnlandsbyen Jondal” (Sørheim og Bakke, 2018, s. 5).

Norges nasjonalparklandsbyer skrev en rapport for nasjonalparklandsbyenes utvikling fra 2009-2013 (Norges nasjonalparklandsbyer, 2014). Av denne rapporten framkommer det at oppstarten var god med bygdeprosjekt og engasjement. Videre var prosjektet preget av skifte av koordinatorene og mangel på kontinuitet i arbeidet (Norges nasjonalparklandsbyer, 2014, s.13). Det står også at de tror Jondal som destinasjon trenger å bygge seg litt mer opp for å kunne se økning i besøkstall og omsetting i området (Norges nasjonalparklandsbyer, 2014, s.13). Det nye turistsenteret ble opprettet ved å flytte det gamle skolehuset i Jondal og fikk navnet Juklafjord. Jukla er et lokalt ord for is og skal knytte fjord og bre sammen (Norges nasjonalparklandsbyer, 2014, s.13).

I Besøksstrategien og handlingsplanen for Jondal nasjonalparklandsby er visjonen i dag at *”Folgefonna, nasjonalparken og aktivitetene rundt skal være i spydspissen i reiselivskommunen Jondal og i nasjonalparklandsbyen”* og er hentet fra partnerskapsavtalen

mellom Jondal kommune og Folgefonna Ecotourism AS (Sørheim og Bakke, 2018, s. 4) står. I dag har Folgefonna Ecotourism AS ved denne partnerskapsavtalen ansvar for drift av turistinformasjonen, utviklingen av Jondal som nasjonalparklandsby og reiselivsutvikling generelt i Jondal. I Besøksstrategien og handlingsplanen for Jondal nasjonalparklandsby står det at 10 år som med statusen gir prosjekt som; etableringen av turistinformasjonen og innfallsporten til Folgefonna nasjonalpark kaldt Juklafjord, merkede turstier i kommunen, landsbyborg og landsbydager, landsbyfilm, Jondalsguiden og skilting med mer (Sørheim og Bakke, 2018, s. 5). Videre er det gjort ringvirkningsanalyse som anslår at 80 % av gjestedøgnene i Jondal kommune er knyttet til aktivitet rundt aktiviteten på Folgefonna.

Handlingsplanen legger også vekt på tre hovedmål for utvikling av reiselivet i Jondal. For det første skal man øke verdiskapningen av reiselivet med 20 % ved å markedsføre seg, ha godt vertskap på turistsenteret, få turister til å bli lengre, utvikle veien opp til Folgefonna og utvide sesongen (Sørheim og Bakke, 2018, s. 19). For det andre skal reiselivet bidra positivt til lokalsamfunnet ved å engasjere fastboende, ha landsbydager, engasjere skoleklasser, elevbedrifter mot reiseliv og få fram Jondals historie (Sørheim og Bakke, 2018, s.20). Det siste hovedmålet handler om å redusere miljøavtrykket fra reiselivet og skal gjøres ved utvikling av buss til Folgefonna, avfallshåndtering, redusere plastikk i reiselivsbedrifter og skape vandre og sykkelturisme (Sørheim og Bakke, 2018, s. 21).

Mål og strategier kan ha ulike effekter. De kan ha en motiverende effekt på de ansatte. De kan ha en styrkende funksjon ved å gi retningslinjer for arbeid og de kan være en legitimitetsfaktor ovenfor omgivelsene og kan fungere som evalueringskriterier for det arbeidet som utføres (Jacobsen & Thorsvik, 2013, s.36). En rapport av Haukeland og Brandtzæg fra 2011 (s. 35) forteller at målene for nasjonalparklandsbyene sitt prosjekt har vært svært ambisiøse og omfattende mål, og at det derfor er vanskelig å gi en vurdering av måloppnåelsen. De mener målene i større grad bør tolkes som veikart for ønsket utvikling.

4.0 Metode

I dette kapitlet vil det gjøres rede for valg av metode, gjennomføringen av studien og hvordan datainnsamlingen har blitt utført.

3.1. Forskningsmetoder

I et vitenskapelig arbeid finnes det i hovedsak to metoder for datainnsamling (Grønmo, 2004). Den ene metoden er en kvantitativ tilnærming hvor prinsippet er å svare på forskningsspørsmålet(ene) gjennom måling av data for å analysere dem med statistikk. Den andre metoden for datainnsamling er den kvalitative som kan benyttes der hvor man ønsker å belyse og forstå eller beskrive en situasjon eller et fenomen (Grønmo, 2004).

3.2 Valg av metode

Denne casestudien av Jondal nasjonalparklandsby er en kvalitativ undersøkelse der målet er å forstå hvordan statusen nasjonalparklandsby påvirker det naturbaserte reiselivet og hvordan JNPL påvirker forvaltning, planlegging og organisering av Jondal og Folgefonna nasjonalpark. Casestudier ønsker å fange opp det unike ved en bestemt case og har som mål at det unike skal forstås eller forklares (Andersen, 2013, s.61). En casestudie ønsker å undersøke et moderne fenomen i dybden særlig når konteksten og fenomenet ikke helt klart kan skilles (Yin, 2017, s. 15). JNPL er én av fem nasjonalparklandsbyer i Norge og er lite studert. Studiet av JNPL vil være en teoretisk fortolkende studie. Eksisterende teori som i denne casen blir nasjonalparkforvaltning og governance teori og benyttes til å avgrense, tolke og forklare den aktuelle casen (Andersen, 2013, s.71). Metoden som ble brukt var et semi-strukturerte dybdeintervju av nøkkelinformanter.

3.3 Datainnsamling

Denne oppgaven har tatt utgangspunkt i dokumenter om naturbasert reiseliv og bruk av vernede områder, politiske føringer, planleggingsstrategier, forvaltningssystem og

styringsstrukturer. Denne teorien dannet grunnlag for å utarbeide en intervjuguide for å kunne utføre de semi-strukturerte dybdeintervjuene.

For å finne informanter til studien ble ordføreren i Jondal kommune kontaktet for å få informasjon om aktuelle aktører for denne masteren. Forslagene som ble lagt frem ble kontaktet per mail for å avklare om de hadde interesse av å være med i studien. De aktuelle aktørene anbefalte igjen andre aktører som de mente kunne være aktuelle informanter for å belyse vår problemstilling.

Det ble utvalgt 6 informanter som hver for seg deltok i et semi-strukturert dybdeintervju. Disse informantene ble valgt på grunn av deres kunnskap om, kjennskap til og erfaring med statusen Jondal nasjonalparklandsby. Informantene hadde ulik bakgrunn og ulike stillinger og alle var/er knyttet til Jondal nasjonalparklandsby. I denne oppgaven oppgis det ikke hvilke sektorer eller aktørtyper disse informantene hadde tilknytning til på grunn av et lite miljø og for å kunne opprettholde en viss anonymitet. Intervjuobjektene er hovedsakelig fra et lokalt perspektiv, og ingen av de intervjuete er fra statlig departement eller direktorat.

Dette var et semi-strukturert intervju så nøkkelinformantene har også fått frihet til å snakke mest om deres områder og det som er relevant for deres posisjon. Selv om nøkkelinformantene er samkjørte av forståelsen for Jondal nasjonalpark så vil det ikke si at alle utsagnene under gjelder for alle nøkkelinformantene. Der forskjellige nøkkelpersoner har gitt uttrykk for motstridende syn, er dette tatt med, men der nøkkelpersonene har snakket om sitt eget område er det ikke sikkert at de andre har samme synspunkt og meninger som det som framkommer av resultatene. Det er allikevel valgt å framstille resultatene samlet fordi nøkkelinformantene uttrykker stor sett samme forståelse for konseptet.

Intervjuene varte i cirka 1 time hver og det ble gjort lydopptak. En god informasjonssituasjon er viktig (Grønmo, 2004, s. 163). Intervjuene ble holdt på møterom eller informantens kontor. Alle de 6 informantene fikk de samme spørsmålene, i tillegg til at de fikk utdypende spørsmål på de områdene de hadde mest kunnskap om. Rekkefølgen for temaene; Jondal nasjonalparklandsby, bruk og vern og samstyring, ble bygget opp på en naturlig måte for informantene, og det ble startet og sluttet med lette spørsmål. Alle informantene fikk også mulighet til å prate fritt om Jondal nasjonalparklandsby på slutten av hvert intervju. Det ble

deretter gjennomført innholds transkribering fra intervjuene, for deretter å gruppere tema som hørte naturlig sammen og analysert ut i fra hvordan de svarte på forskningsspørsmålene.

3.4 Styrker og svakheter ved et kvalitativ case-studie med fokus på intervju

Styrkene er at du kan si noe om den lokale oppfatningen og forståelsen av forvaltningssystemet slik det utgjør seg for akkurat denne casen. Dette er et unikt område i den formen at det finnes bare 5 nasjonalparker og det finnes bare en som har de samme forutsetningene som denne casen har. Men dette med generaliserbarhet er en svakhet. Man ønsker ikke å generalisere med denne oppgaven, man ønsker å finne og tydeliggjøre det spesielle hos de som lever med denne statusen som en del av sitt arbeid og sine verdier og holdninger til det miljøet man bor og jobber i. Det informantene sier er ikke nødvendigvis fakta men deres oppfatning av hvordan systemet er. Så selv om jeg sier at systemet er sånn og sånn og sånn er det alltid noen som kan si det er motsatt for man er farget av de erfaringer og kunnskap man har. Viktigheten med dette er at innenfor bruk og vern at man har informanter fra begge sider og at informantene kan bidra til utfyllende kunnskap.

3.5 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet viser til om dataene og resultatene er pålitelig (Grønmo s. 220, 2004). Dette er spesielt viktig i kvantitative studier hvor man ønsker å etterprøve resultatene. I en kvalitativ studie ønsker man å belyse det særegne ved situasjoner og etterprøvbareheten er ikke alltid mulig. For å ivareta informantenes rett til en viss anonymitet er det begrenset hvor mye man kan gjøre rede for ved utvalg av informanter. Dette vil kunne ha innvirkning på reliabiliteten i studien.

Derimot er validiteten viktigere i en kvalitativ studie fordi dette skal si noe om gyldigheten til dataene (Grønmo, 2004, s. 221). I følge Grønmo (2004, s. 221) er validiteten høy hvis man får resultater fra datainnsamlingen som er relevante for problemstillingen. I denne studien er validiteten forsøkt ivaretatt gjennom å analysere historikken og teoriene bak nasjonalparklandsbyer og benyttet denne kunnskapen for å utarbeide en intervjuguide. I denne guiden utarbeidet man spørsmål man mente var relevant for å besvare problemstillingen.

Spørsmålsformulering og opplysninger informantene fikk før intervjuet kan ha hatt innvirkning på hvordan de besvarte spørsmålene. Besvarelsene fra spørsmålene fra intervjuene er ganske samstemte på de fleste spørsmålene og man kan dermed vurdere resultatene som internt valide (Grønmo, 2004, s. 233). Hvorvidt de også har ekstern validitet, altså generaliserbar (Grønmo, 2004, s. 233) er usikkert fordi JNPL har en unik setting.

3.7 Etiske avveiiinger

I denne oppgaven har man gitt informantene opplysninger om at man skal prøve å ivareta en viss form for anonymitet for å få mest mulig ærlige tilbakemeldinger. Informantene ble opplyst om at de til en viss grad kunne bli gjenkjent av lokale aktører og av befolkningen generelt, men for utenforstående ville man i liten grad kunne gjenkjenne aktørene. Selv om man ønsket å sikre full anonymitet er dette vanskelig når casen er fra et lite og avgrenset område.

Alle informantene ble opplyst om at i oppgaven ønsket man at informasjonen de oppgav skulle ta utgangspunkt i deres rolle og stilling fremfor deres personlige holdninger og synspunkter. Med dette ønsket man å ivareta informantene slik at de ikke skulle føle seg utsatt og sårbar som privatperson.

Alle informantene har fått mulighet for i etterkant av intervjuene og gi tilbakemelding om det var informasjon som kom frem under intervjuene som de likevel ikke ønsket med i studien. Før intervjuene startet fikk de oppgitt kontaktperson for en eventuell korrigerende opplysninger i etterkant av intervjuet.

4.0 Resultater

4.1 Overordnet tema og karakteristika

Ved beskrivelsen av resultatene vil det fokuseres på problemstillingen: *Hva betyr statusen Jondal nasjonalparklandsby for forvaltningen av naturbasert reiseliv i Jondal, og hvordan påvirker denne statusen styringen av bruk og vern, samt koordineringen av forvaltning og planlegging, innenfor og utenfor Folgefonna nasjonalpark?*

Informasjonen informantene kommer med sorteres ut fra to spørsmål 1; Hva er statusen Jondal nasjonalparklandsby? Dette spørsmålet tar inn informasjon som har med selve status som nasjonalparklandsby å gjøre. 2; Hvordan er organiseringen og forvaltningen av Jondal nasjonalparklandsby? Dette spørsmålet belyser nøkkelpersonenes ytringer og meninger om forvaltningen og organiseringen av Jondal nasjonalparklandsby.

Det vil først presenteres data om forvaltningen av Jondal nasjonalparklandsby som skal belyse hvordan den organiserer seg. Deretter presenteres data hvor man får utdypet informantenes opplevelse av hvordan det er med hierarki og samstyring. Til slutt presenteres data som omhandler koordinering og integrert bruk av på tvers av vernegrensen. Alle spørsmålene tar utgangspunkt i hvordan de ulike forvaltningsenhetene blir oppfattet og brukt.

Resultatene vil først redegjøre for statusen Jondal nasjonalparklandsby, deretter få fram de ulike holdningene og meningene rundt organiseringen og forvaltningen av Jondal nasjonalparklandsby.

4.2 Hva er statusen Jondal nasjonalparklandsby?

Før Jondal fikk sin nasjonalparklandsbystatus var reiselivet i Jondal allerede knyttet til Folgefonna nasjonalparken. Særlig var FONNA Glacier Ski Resort og brevandring via Folgefonni Breførarlag sentrale. Men de fleste informantene tror forståelsen av verningen har fått en ny vri etter statusen:

” ...at det er en slags forståelse blant mange næringsdrivende om verdien av (statusen), det tror jeg at det er”

Ikke minst nevnes viktigheten av å ha en nasjonalpark så nær og lett tilgjengelig for å ha statusen i det hele tatt.

Informantene tror det ligger muligheter for å bruke vernestatusen og naturområdene i Jondal som en pakke:

” ... her kan du (...) padle kajakk i fjorden, du kan gå på en tur i skogen, du kan gå på en isbre. Å lage pakker for å få folk til å bli litt lengre, håper (jeg) kan være en mulighet”

Disse pakkene mener informantene er særdeles viktige for turismen slik at man får besøkende til å tilbringe mer tid i Jondal. Helårsturisme nevner informantene som et viktig forbedringspotensial for Jondal NPL. Helårsturisme har etter hvert fått større fokus. Sommersesongen når taket ganske greit, men resten av året er det rom for forbedring.

Flere informanter mener at en av hovedårsakene til at Jondal NPL er blitt en NPL er fordi det både er kystnært og har en lett tilgjengelig fremkomst til Folgefonna. Videre var tjenestetilbudet som Jondal skulle ha og måten dette var skrudd sammen på også en viktig årsak til at de fikk statusen. Informanter legger i tillegg vekt på at det har vært åpent og utvikle strategien på den måten som var lokalt ønskelig:

” Nasjonalparklandsby var jo helt nytt i Norge, det var jo ett nytt begrep og vår rolle var å gi det ett innhold (...) det var egentlig liten drahjelp fra nasjonale myndighetene med hva de ville med dette. Det ble vår rolle å gi den et innhold”

Tidlig i utviklingen var NPL statusen sammen med et bygdeprosjekt sentral for å utvikle engasjement i Jondal kommune. Både Naturen som Verdiskaper og bygdeprosjektet ble gjort parallelt og det var fokus på idemyldring og lokalt engasjement. Dette førte til en boom av engasjement og økte til en viss grad viktigheten av nasjonalparken som verdiskaper. Senere etablerte det seg fastere strukturer og aktører som jobbet med NPL statusen og i dette var landsbyrådet en viktig organisering. Etter hvert opplevde man at landsbyrådet ikke lenger fungerte som det skulle og landsbylosen fortsatte arbeidet ved å samarbeide mer med de

allerede engasjerte aktører. Per i dag er landsbylos-tittelen outsourcet til Folgefonna økoturisme AS, som også driver Turistinformasjonen kalt Juklafjord, her har landsbyrådet i dag en funksjon og består av en folkevalgt, en fra administrasjonen i kommunen, to representanter fra Folgefonna Ecotourism AS, en representant fra sommerskiseret.

Det er flere informanter som meddeler at statusen er en viktig måte å markedsføre og differensiere seg på markedet. En informant sier:

«Jeg tror det betyr mye for det imaget og for å selge denne pakken. Da kan man fokusere enda mer på det naturbaserte, opplevelsesaspektet, som er rundt Jondal»

Opplevelsesaspektet og det å skape helårsturisme er svært sentralt hos flere informanter. Statusen har ført med seg økt aktivitet knyttet til Folgefonna nasjonalpark mener enkelte informanter, men selve markedsføringen av statusen mener de har en usikker virkning. Dette gjelder også statusen generelt fordi det ikke er lett å skille denne statusen fra allerede trender og reiselivet ellers i Jondal.

En slik status og slikt arbeid dør fort ut uten ildsjeler i lokalsamfunnet og at kommunen har vært heldig her. Det bringes fram at en status og arbeidet fra kommunen sin side kan være viktig for å skape engasjement og muligheter. Men det legges også trykk på at de har vært heldig med at det er ildsjeler i Jondal som er villig til å ta mulighetene som finnes og være en del av utviklingen. Midler til prosjektet har kommet fra både kommune, stat og andre steder. Lokalsamfunnet nevner at statusen gjør at man har fått en større pott med midler totalt sett ettersom statusen skiller seg ut.

Statusen har i dag ført med seg en god del midler til utviklingen av landsbyen og kunnskap til lokalbefolkningen. Landsbydagene nevnes som noe spesifikt som tilhører det å være Jondal NPL, og samler både næringsliv og folkeliv to ganger i året. Det har blitt en felles forståelse blant flere av informantene at mange næringsdrivende ser verdien av statusen. Med denne statusen reises det også spørsmål om hva som ikke er under statusen som NPL. Blant annet vises dette med at man i noen tilfeller har diskutert hvorvidt mindre bestemmelser tilhører statusen eller ikke, blant annet er blomsterpotter i Jondal bragt opp som et eksempel. Ettersom statusen er så fleksibel har enkelte informanter angitt at det kan være usikkerhet blant de som ikke jobber eller har sterk tilknytning til landsbystatusen.

Det har vært en betydelig vekst i reiselivet i kommunen, men det er usikkerhet om det er direkte korrelert med statusen Jondal som nasjonalparklandsby. Noen nøkkelinformanter lufter også tanken om at strategien, og det å ha en nasjonalpark i nærheten, kan ha noe større effekt på utenlandske turister heller enn norske turister. Utlendinger lar seg lettere imponere enn nordmenn fordi de er vant til gratis natur. Men nøkkelinformantene forteller også at de ikke kjenner nok til dette området til at de kan si noe mer om det enn slike løse hypoteser. Derimot er de fleste nøkkelinformantene ganske sikre på at reiselivet har stor påvirkning på lokalsamfunnet. Blant annet sier en informant at

”Det er ca. 50 millioner kr i ringvirkninger av reiselivet per år. Det bor ca 11 hundre mennesker her langs kysten, og hvis du tar vekk 50 millioner i ringvirkninger, da er jo reiselivet ganske viktig”.

I Jondal er det også en del hytteutbygging. Denne utbyggingen skjer hovedsakelig langs kysten og dette blir det tatt høyde for i kommuneplanleggingen.

En nøkkelinformant legger trykk på at statusen har ført til tiltak med både kortsiktig og langsiktig effekt. Når de var med i verdiskapningsprogrammet var det muligheter for litt mer langsiktige prosjekt fordi man viste at man fikk jevnlig midler, men i de senere årene har det generelt sett vært mer av kortsiktige prosjekt i Jondal nasjonalparklandsby.

«Det de nøy godte av i løpet av den 5 års perioden, når de var med i verdiskapningsprogrammet, så fikk de jo tilført 13,5 millioner kroner. Og det betydde jo at de kunne gjøre en hel masse ting som svært få andre kunne gjøre. Sånn sett betyr det mye for Jondal fordi at det gav dem et handlingsrom og har utviklet seg som landsby”

«Også har det noe med hvordan dette her bidrar til lokal bevissthet omkring Folgefonna som verneområde og hvordan dette kan brukes i forbindelse med bred verdiskapning”

4.3 Forvaltnings og organisasjonssystemet

4.3.1 Landsbylos

Hver nasjonalpark skal ha en landsbyutvikler. I Jondal ble det bestemt av kommunen at denne personen skulle få tittelen landsbylos. Landsbylosen er en viktig koordinator for arbeidet med Jondal nasjonalparklandsby og har løst kontakt med verneområdeforvalteren. Oppgavene består også av at han skal rapportere til kommunen, er med i nettverket for nasjonalparkkommuner og samhandler med reiselivsaktører i området.

Tidligere har landsbylos stillingen vært knyttet til kommunale ansatte i Jondal kommune. For tiden er stillingen tilknyttet/outsourcet til Folgefonna Økoturisme AS som også driver turistinformasjonen i Jondal. Konsekvensen av dette er ifølge flere informanter at landsbylosen i større grad har oppnådd en omfangsrik og nær tilknytning til selve landsbyen Jondal. En informant sier at man i større grad:

«ivaretar i større grad at det er en dedikert person som jobber med utvikling i området»

En annen informant presiserte at dette er et essensielt skritt mot å bevare forvaltningen av Jondal i selve landsbyen, spesielt med tanke på den framtidige kommunesammenslåingen.

Flere informanter nevner at landsbylos-tittelen og organisasjonen den medfører har stor tilknytning og påvirkningskraft for det naturbaserte reiselivet i Jondal. Flere informanter sier at engasjementet til de som driver med turistinformasjonen og landsbylosen er svært essensiell for utviklingen og opprettholdelsen av Jondal nasjonallandsby. Engasjementet fra de lokale aktørene sier enkelte nøkkelinformanter er svært viktig, fordi at

” (...) at du får ett sånt kraftsenter som, når du har stillingsressursen, som spiller på lag med frivillige”

Dette kraftsenteret mente informanten hovedsakelig var Juklafjord og Folgefonna Breførarlag.

4.3.2 Kommunen

Informantene legger stor vekt på at det er helt avhengig for nasjonalparklandsbystatusen at det finnes engasjement og lyst på å satse utenfor kommunen. Lokale ildsjeler nevnes i flere av intervjuene som en nødvendig ressurs:

«Helt avhengig at det er noen som har lyst til å satse. Har du ikke medspillere ute som er villige til å gjøre en innsats for å få det til, så klarer ikke kommunen alene det. Det er det jo aller viktigste, å skape engasjement og interesse for statusen»

Videre nevner en informant at målrettet arbeid og forankring i planverk er viktig for å få en helhetlig forvaltning av statusen:

«Og det er kanskje noe av det som er lærdommen av dette her, skal du jobbe målbevisst rundt det må du få det inn i den ordinære driften. Altså må du forankre det i planverk. Det er ikke noe som lever på siden og noe som de andre kommunene driver med, det må bli en del av hele virksomheten»

En informant sier spesifikt at hen mener at nasjonalparklandsbyen blir forankret i planverk:

«Ja det synes vi har lykket med når vi reviderte kommuneplanen sist. Da forsøkte vi å få inn formuleringer der da som bygger opp om det»

Når det angår verdien av å ha status nasjonalparklandsby nevnt i planarbeidet, fortelles det at dette er et sterkt symbolsk virkemiddel som viser at dette er verdt å satse på selv om det er skrevet på et helt overordnet nivå, så kan folk se at på dette området skjer det noe. En informant sier at hen har inntrykket av at kommunene prioriterer arbeidet rundt nasjonalparken. Dette nevner informanten at det vises gjennom at nasjonalparkstyret og styret for besøkssentret har ordførere som sitter i styret. Og mener med dette at:

«Og da forankrer man jo arbeidet nok så høyt i kommunen. Så jeg synes samarbeidet fungerer godt og at vi drar i samme retning»

Informanter mener at Jondal kommune har vært en god ressurs og spesielt trekkes det fram alpinanlegget der kommunen har blitt en viktig medspiller for utbyggingen av det nye bygget der oppe.

«Det er jo en konsekvens av at det er behov for oppgradering, det har vært en daglig leder som har vært offensiv, og jeg mener da en kommune som har vært en viktig medspiller»

Det var et kommunestyrevedtak å søke, kommunen har etter det bevilget penger til satsingen. Kan søke om penger kommunalt ved næringsfond slik som alle andre.

4.3.3 Landsbyråd

Ved opprettelsen av JNPL var ambisjonen å ha et landsbyråd. Dette landsbyrådet skulle hovedsakelig fordele midler og i tillegg ha en administrerende funksjon. I følge informanter har landsbyrådet fungert varierende, alt etter hvilke situasjon landsbytittelen er i og har vært i. I starten rapporteres landsbyrådet som en viktigere del av det å være en del av Jondal nasjonalparklandsby. Etter hvert som prosjektet "Naturen som verdiskaper" var over og de faste midlene fra det statlige prosjektet forsvant, ble landsbyrådets viktighet redusert. I tillegg ble andre problemområder påpekt. Slik som at medlemmer skulle være med å vurdere søknader som de selv søkte på, og at det fantes for mange roller i rådet. En informant sier:

" ... akkurat konkret samarbeid er ikke oppgående i øyeblikket. Så det er nok landsbylosen og arrangement, for eksempel landsbydagene"

4.3.4 Verneområdeforvalteren

Verneområdeforvalteren skal ha kontakt med lokale aktører i de aktuelle områdene. Knutepunktet mellom verneområdeforvalteren og JNPL går hovedsakelig gjennom ordføreren i Jondal som sitter i verneområdestyret. Verneområdeforvalteren har også kontakt med landsbylosen som er en informasjonskilde og støttespiller som kan fortelle hva som trengs av tiltak i nasjonalparken fra Jondal sin side for å for eksempel avbøte konflikter. Informasjonen fra besøkende kommer hovedsakelig til verneområdeforvalteren via landsbylosen. Verneområdeforvalteren jobber ikke spesielt tett med landsbylosen men delvis parallelt:

«Og jeg er litt usikker på om det burde vært tettere eller om det der greit sånn som det er. For det er mange aktører, og vi har litt forskjellig mål sant. Og de jobber mye mer utenfor verneområdene, enn det nasjonalparkstyret skal»

Verneområdeforvalteren og landsbylosen lager begge besøksstrategier. Mens verneområdeforvalteren skriver for verneområdet Folgefonna nasjonalpark, så skriver landsbylosen for Jondal nasjonalparklandsby som inkluderer en liten del av Folgefonna nasjonalpark men også Jondal som landsby. Besøksstrategiene blir utarbeidet uavhengig av hverandre:

«Den ene gjelder nasjonalparken og den andre gjelder for Jondal, der (er)nasjonalparken er en liten del av det. Uten at jeg har sett det ferdige dokumentet, så håper jeg jo at de i sum trekker i samme retning»

Det legges også vekt på at de forskjellige besøksstrategiene har ulikt fokus:

«Reiselivet i Jondal er jo mer enn bare nasjonalparken»

Når det kommer til besøksstrategien for Jondal NP nevnes det at:

«Så en sånn kommunal strategi og er viktig å ha da. Den kan jo gi en retning for den utviklingen man ønsker da. Og hvordan man prioriterer ressurser»

Strategien blir ikke en del av planverket etter plan og bygningslov men det er mulig at den blir opprettet som kommunestyretiltak. Da vil den:

» (...) kunne være førende for hvordan en prioriterer midler da til ulike deler av reiselivet fram til de ulike søknadene og ulike formål, så ser man vel hvordan passer dette til strategiene våre. Så det er på den måten den kan ha en funksjon»

Det fortelles også at dette vedtaket kun vil gjelde ut året, før den nye kommunen eventuelt må vedta dette senere. Dermed vet man ikke hvilken betydning den får på lang sikt.

Landsbylosen har vært viktig for innhenting av informasjon angående turisme og reiselivet i Jondal nasjonalparklandsby.

Nasjonalparklandsby og verneområdeforvalteren

«Vi har et rådgivende utvalg som samles en gang i året sammen med styret også diskuterer vi relevante problemstillinger. Så (landsbylosen) er en veldig viktig informasjonskilde og støttespiller om hva som trengs av tiltak i Nasjonalparken for å avbøte konflikter og sånne ting. (...) De vet jo veldig mye om de besøkende, som jeg ikke får så god kjennskap til på kontoret»

Jobber mye parallelt men ikke så tett.

«Og jeg er litt usikker på om det burde vært tettere eller om det der greit sånn som det er. For det er mange aktører, og vi har litt forskjellig mål sant. Og de jobber mye mer utenfor verneområdene, enn det nasjonalparkstyret skal.»

4.3.5 Verneområdestyret

Verneområdestyret blir i dag sett på som en måte for lokalpolitikere og lokalsamfunn for å ikke bli overkjørt ved at man trekker vernet lengre enn det egentlig skal det vil si ikke sette unødvendige begrensninger for de lokale aktørene. Det som skal beskyttes men man trenger ikke dra vernet. Skjønnbruken vil være i lokalsamfunnets favør, gjennom dette forvaltningsstyret. Det uttrykkes positivitet for den lokale forvaltningen av verneområdene via dette verneområdestyre.

«En har jo verneregler og retningslinjer en skal forholde seg til, men det er jo allikevel litt skjønn, og da har en jo mulighet til å påvirke i den retningen som en lokalt ønsker»

Det fortelles også av informanter at i enkelte tilfeller har verneområdestyret tatt beslutninger som ikke har fått medhold fra fylkesmannen men det er innvilget medhold lenger oppe i systemet. De opplever også at forståelsen er større for at man lokalt sett skal få bestemme.

” (Nasjonalparkstatusen) er og helt nødvendig, som verneområdestyrets beste venn, og som en tilrettelegger for alle de produkter og tjenester som kan omsettes i forbindelse med merkevaren. Og jo mer vi har av det i randsoner og der hvor det er infrastruktur, der hvor det bor folk, jo avlastning gir vi jo til selve verneområdet for behovet for å ta seg inn i verneområdet blir mindre. Så det blir en sånn vinn-vinn situasjon”

Ut ifra sitat 14 kan man se at nøkkelinformanten mener at nasjonalparkstatusen påvirker verneområdestyret bra ved at dess mer en har infrastruktur der folk bor, randzoneaktivitet, så vil dette kunne avlaste verneområdet. Dermed blir det mindre behov for å gå inn i verneområdene.

Videre er det en informant som legger vekt på at de lokale ordførerne er med på å dempe konflikt ved å sitte i dette forvaltningsstyret, fordi de ser det lokale behovet og har den lokale forståelsen.

” (Jeg) tror vi har lokale som kan bruke skjønn og finne den rette balansen mellom bruk og vern er med å dempe den type konflikter. Men det tar jo tid, det er ikke sånt som er gjort over natten”

4.3.6 Nettverk for Nasjonalparkkommuner og landsbyer

Det uttrykkes positivitet rundt nettverket for nasjonalparkkommunene. Dette nettverket har vært svært viktig for å få midler til prosjektet. Nettverket har et styre, og det styret arbeider tett mot å skaffe midler og forståelse fra stat og regjering. Nasjonalparklandsbyene samhandler til en grad med hverandre fremdeles, men det girs inntrykk av at dette samarbeidet var størst under verdiskapningsprosjektet fordi det var da det var mest midler og nysgjerrighet for nasjonalparklandsbyene. Nasjonalpark kom og lands er i dag i samme nettverk, noe som oppfattes som positivt men det har også blitt fortalt at det var svært positivt å bare være fem (nasjonalparklandsby) i starten der de fikk et tett og nært samarbeid, spesielt en informant legger stor vekt på at uten midler å søke på, blir nettverket svakere og nedprioritert.

«Det nasjonale nettverket blant disse landsbyene er også viktig å holde»

En del av et større nettverk for nasjonalparkkommuner og landsbyer der man kan få midler til prosjekter. Utrykkes positivitet for dette.

4.3.7 Fylkeskommune og fylkesmann

Først og fremst blir ikke fylkeskommunen og fylkesmannen nevnt særlig mye av flere informanter. Men de som informerer om dette samarbeidet har til dels ulik oppfatning av disse enhetenes viktighet i sammenheng med landsbystatusen. For Fylkeskommunens del er det mer et sted å søke om midler, prosjekter og særlig kollektiv transport. En nøkkelinformant nevner at når det kun er fem nasjonallandsbyer i landet, så er det ikke alle fylkeskommuner som er klar over disse statusene. En informant mener at det er spesielt lett å bli glemt i forhold til det regionale nivået.

«Altså når det regionale leddet har samordnet seg og bestemmer hvordan midler skal fordeles til det ene og til det andre så er det ikke alle som vet at det er noe som heter nasjonalparklandsby»

Det er lagt mer fokus på statlig satsing og direkte kommunikasjon med kommunene når det gjelder nasjonalparklandsbyens utvikling

«Også noe annet som er relevant i forhold til dette her med landsbysatsing. Nå har vi hatt en statlig satsing og et samarbeid direkte med kommunene. Da faller disse regionale leddene litt utenfor, for eksempel fylkeskommune og fylkesmann. De er ikke alltid like informert om alt som skjer. Og det kan jo være en ulempe i det, at det er ikke gjennomgående i alle ledd i organiseringen»

Videre nevner en annen informant at fylkeskommunen har vært en sentral samarbeidspartner både når det gjelder utviklingen og også blant annet av opprustning av sentrum.

Det er også nevnt av en informant at det å ha en god dialog direkte med de som satt på regionalavdelingen og samferdselsavdelingen i fylkeskommunen var viktig for sentrumsopprustningen. Dette med kollektiv trafikk nevnes også som en svært viktig faktor for den type naturturister som ønsker å besøke Jondal nasjonalparklandsby. Videre nevnes det

også at uten NPLS er det ikke sikkert at JNL hadde fått midler til opprustningen av sentrum om de ikke hadde hatt statusen og mener at politikken i Hordaland har på dette området hatt fokus på regionsentre:

”... men på grunn av at vi var nasjonalparklandsby så fikk vi en inngangsbillett til, jeg har ikke det i hodet, men vi har fått ganske mange millioner til opprustning av sentrum”

4.3.8 Stat/regjering

Nasjonalparkstatusen er initiert av staten og har i starten vært en viktig aktør for fordeling av midler og dermed også for utviklingen av Jondal NPL. I den senere tid forteller informanter at det statlige initiativet er minket og en informant sier:

«Jeg tror det er viktig at staten følger opp videre med både midler og litt fokus på markedsføring og at det er noe spesielt»

En annen informant vektlegger at statusen også burde følges bedre opp av staten, og ikke bare vært satt i gang derfra.

4.3 Vern og bruk ved Jondal nasjonalparklandsby

Statusen som Jondal nasjonalparklandsby, nevner nøkkelinformanter, er viktig for å lage et miljø for nasjonalparkforvaltning og utvikling av næringsliv med særlig fokus på bærekraft og natur. Og flere nevner denne statusen for å gjøre noe negativt til positivt. Nøkkelinformanter nevner at vern kan forbindes med noe som setter begrensninger både for næringsliv og for grunneiere og at det derfor oppleves motstand og negativitet til verneområder. Statusen er dermed med på å viske ut motsetningene mellom vern og næringsliv. En nøkkelinformant sier at:

«Formålet med det å være nasjonalparklandsby eller kommune er ja at man skulle snu den tanken fra at ”oj, her var det noe negativt og det var båndlagt areal og sånn” til ”her er det

en ressurs som vi har lyst til å vise fram og som vi er stolt av og som er viktig for oss". Jeg tror dette fungerer bra i Jondal"

Dette er noe alle nøkkelinformantene har nevnt under intervju. Samtidig legger også flere informanter trykk på at de i Jondal ikke har de store grunnene til å være misfornøyde med verningen. Blant annet sier en nøkkelinformant at:

«Selv om (Jondal) faktisk er den kommunen som har minst andel av nasjonalparken, så har (Jondal) en av de største andelene av besøkende da som kommer helt opp på breen. Det er jo litt interessant"

Så flere informanter mener at Jondal har hatt det ganske enkelt med tanke på verneprosessen. Det har ikke vært de store konfliktene og det som er blitt vernet er bre, som ikke kunne blitt brukt til mye for lokalbefolkningen uansett. De har også nevnt at sommerskisenteret, som er en viktig næringsaktør rett ved Folgefonna, ble unntatt vern. Dette ble fortalt at var noe kommunen arbeidet for. Så derfor nevnes det:

«Så de har vel kanskje ikke så mye grunn til å være negative til vernet heller da. I forhold til andre kommuner som har fått vernet viktige arealer hvor det er flere grunneiere for eksempel."

Det nevnes også at flere informanter at selve aktiviteten inni parken ikke nødvendigvis trenger spesielle løyver da denne aktiviteten stort sett må arrangeres i regi av breførere. Slik aktivitet er det ikke nødvendig å søke om og informantene uttrykker positivitet angående arbeidet Folgefonna breførerlag gjør inni nasjonalparken.

Det skal i dag bygges et nytt bygg, et velkomstsenter, i randsonen av Folgefonna nasjonalpark som flere informanter nevner som en viktig forbedring for å god/inspirerende informasjon før man besøker starten på NPen. Dette velkomstsenteret skal legge til rette for flere aktiviteter enn det det er i dag. Noen informanter nevner at dette kan være et sted for enkelte turister som bare vil se en isbre og drikke en kopp kaffe.

Det nevnes som nødvendig å bygge dette velkomstsenteret fordi området der i dag har fått røff bruk av skiturister, i tillegg til at det er ganske værutsatt og flere informanter nevner at det er behov for å gjøre noe med denne innfallsporten:

«Akkurat området der skisenteret er det ligger jo, det var jo lagt grense rett utforbi, ellers kunne jo det vært et konfliktpunkt da. Også har vel de tilpasset sin aktivitet sånn at den ligger utenfor. Og annen aktivitet inne i parken trenger jo ikke spesielle løyver. Altså å gå på breen og arrangere turer, det kan gjøres uten at det må søkes om»

«Også er det jo stort sett det er bre det er snakk om, så vi har ikke opplevd de store konfliktene som er knytt til verneregler i Jondal»

«Det kan jo være litt snøskutertransport og motorferdsel inn i parken, men jeg har opplevd det som relativt uproblematisk»

«Det var lite konflikt i Jondal når Folgefonna nasjonalpark ble opprettet, det var akkurat det at grensene for nasjonalparken, vi greide å ivareta sommerskisenteret sine interesser utforbi nasjonalparken»

«Det har vært veldig lite konflikter rundt det (Næringsaktør i randsonen), og det går jo på at de i stor grad holder sine restriksjoner i forhold til skuterkjøring og et par tilfeller der de har vært utfor området, men det er ikke et stort problem opplever vi i det hele tatt. Også er det jo sånn at du skal ikke gå langt før du er helt ute i villmark, for å si det sånn, der du ikke ser sporene av menneskelig aktivitet. Du er bare ute i naturen også har vi og, vi har de som driver næring rett utforbi også har vi breførerlaget som driver næring i nasjonalparken som er kjempedyktige og har et godt omdømme. Ja, folk ser positivt på det og jeg tror det er med å gjøre at det, at en bare synes at det er helt fint»

4.4 Usikker framtid

Flere nøkkelpersoner uttrykker en generell usikkerhet rundt framtiden til nasjonalparkstatusen. Blant annet er det usikkerheter rundt framtiden til selve tittelen Nasjonalparklandsby og hvorvidt denne kommer til å eksistere videre.

«Hvilke kriterier skal det være? Skal det være eksklusivt for de 5 som har vært det? Skal andre få slippe til? Fra direktoratet sin side må de vite hva de vil med det. Men tankegodset vil leve videre uansett, det har blitt en større forståelse for tanken bak det og reiselivet bak det»

Vedrørende kommunesammenslåing vil den nye kommunen komme til å omslutte både Folgefonna nasjonalpark og hardangervidda. Det er derfor en stor sannsynlighet for å bli nasjonalparkkommune, men man er likevel usikker på hvordan prioriteringen av landsbystatusen blir:

«Og det kan jo være det er andre steder i denne nye kommunen som ønsker å ha en sånn status. Så dette skaper litt usikkerhet»

«Vi snakker kanskje ikke så mye om landsbystatusen. Men det å være nasjonalparkkommune er spilt inn. Vi har jo begynt å jobbe med kommuneplanen og hvis man vil være nasjonalparkkommune så må jo det forankres i kommunens planverk. Så i den sammenheng blir det vurdert. Og signalene vi har fått er at de fleste synes det er interessant og tenker i den retning»

«Må spille på lag med den nye næringsavdelingen i den nye kommunen»

«Når en nå valgte å kjøre det (Landsbylosstillingen) ut til private så har ikke de det samme næringsutviklingsarbeidet, så det tenker jeg er viktig»

5.0 Diskusjon

5.1 Introduksjon

For å svare på problemstillingen «*Hva betyr statusen Jondal nasjonalparklandsby for forvaltningen av naturbasert reiseliv i Jondal, og hvordan påvirker denne statusen styringen av bruk og vern, samt koordineringen av planlegging og forvaltning, innenfor og utenfor Folgefonna nasjonalpark?*» Skal de tre forskningsspørsmålene diskuteres ut fra informantenes utsagn med utgangspunkt i teori. Alle de 6 nøkkelinformantene er ganske samkjørte i sin forståelse av Jondal nasjonalparklandsby. Selv om de ulike nøkkelinformantene har forskjellig arbeidserfaring, utdanning og bakgrunn så er kjerneforståelsen for virkningen av nasjonalparklandsbyprosjektet imponerende samsvarende.

5.2 Jondal nasjonalparklandsby

Målet ved denne delen er å svare på FS 1: *Hva vil det si å ha status som Jondal nasjonalparklandsby, og hvordan organiseres og forvaltes det naturbaserte reiselivet i Jondal ut fra denne statusen?*

Når nøkkelpersonene svarte på de første spørsmålene i det semi-strukturerte intervjuet om blant annet; viktigheten av statusen, hva det betyr for Jondal å ha statusen, hvordan statusen i praksis fungerer, hvilke arbeid som er viktig og hvordan turismen utvikler seg over tid. En viss forskjell var å forvente, men likheten var større enn hva jeg hadde forventet på forhånd. Informantene er enige i de fleste aspektene ved statusen, og det finnes få motstridende syn som kommer fram.

Når informantene i løpet av intervjuet skulle si hva Jondal nasjonalparklandsby er, ble det tydelig at det ikke var helt klart for nøkkelinformantene selv. Det er tydelig at selv blant flere av nøkkelpersonene innen turisme, næringsliv og forvaltning av statusen ikke har et klart bilde på nøyaktig hva denne statusen er, og hva som inngår i denne statusen. Forståelsen av statusen varierer ganske mye, selv om alle i bunn og grunn er enige og bringer fram mye av den samme kunnskapen. Dette kan muligens henge sammen med dette sitatet:

”Nasjonalparklandsby var jo helt nytt i Norge, det var jo ett nytt begrep og vår rolle var å gi det ett innhold (...) det var egentlig liten drahjelp fra nasjonale myndighetene med hva de ville med dette. Det ble vår rolle å gi den et innhold”.

Det kan tenkes at de som jobber med statusen har hatt relativ stor grad av selvbestemmelse i arbeidet med JNPL. Innholdet er blitt skapt over tid og de ulike landsbylosene og situasjonene som er blitt behandlet har preget denne statusen i forskjellig og ulik grad. Det har også vært usikkerhet rundt hva Jondal nasjonalparklandsby ikke er. Det er eksempelvis erfart at det ble en diskusjon om design på blomster/blomsterpotter til å dekorere Jondal sentrum. Hva statusen JNPL innebærer er usikkert hos lokalbefolkningen.

Hovedpoengene fra hva statusen Jondal nasjonalparklandsby betyr for det naturbaserte reiselivet kan hovedsakelig grupperes i to. For det første er statusen en verdiskapende status. For det andre har statusen en økonomisk verdi for Jondal. Informantene vektlegger disse to verdsettene forskjellig og kan også til en viss grad knyttes til deres bakgrunn, arbeid, utdanning og erfaring.

Jondal nasjonalparklandsby har ifølge informantene hatt en verdiskapende status i form av at de fleste mener den knytter både næringsliv og folkeliv til nasjonalparkkonseptet. Jondal hadde i utgangspunktet de grunnleggende elementene for å få statusen. I tillegg var det kort vei mellom bre og fjord, og framkomsten mellom dem var god. Helårsturisme blir nevnt av flere nøkkelpersoner som viktig for å skape sysselsetting hele året.

Prosjektet ”naturarven som verdiskaper” og et lokalt bygdeprosjekt har vært viktig for den økonomiske opprustningen. Bygdeprosjektet hadde også mer fokus på det lokale engasjementet i hele kommunen, mens nasjonalparklandsbystatusen gjaldt hovedsakelig Jondal sentrum. Prosjektene førte tilsammen til en liten ”boom” av engasjement. Etter at det første engasjementet hadde lagt seg, er inntrykket nå at det er noen næringsaktører som står igjen, og det som før var løse frivillige organisasjoner nå er gått over til å være foreninger. Denne ”boomen” var derimot viktig for å kunne lage den landsbyen som er i dag, og for å gi signal til aktører som ønsket å satse at dette var tiden for det. Landsbydagene kan virke som en måte for å fremdeles trekke fram landsby-gnisten og engasjementet hos både næringsaktører og lokalsamfunn. Det har vært en vekst i reiselivet i kommunen, men det er

usikkerhet om dette er på grunn av statusen eller de generelle reiselivstrendene som eksisterer i dag.

Det at Jondal nasjonalparklandsby har fått mange midler fra ulikt hold, har vært en avgjørende faktor for å holde denne verdiskapningen levende. Mens en nøkkelinformant synes de økonomiske midlene har vært viktigst, vektlegger en annen informant at det er en fin måte å markedsføre seg på. Jondal kan med denne tittelen differensiere seg og skille seg ut. Både hos turister som ønsker å oppleve noe nytt, men også innenfor søknadsprosesser. Statusen kan se ut til å ha en avgjørende effekt på vurderinger om det skal bevilges penger til prosjekter eller ikke. Noen mener også at statusen har størst effekt på internasjonale turister. Man er ganske sikker på at reiselivet spiller en stor rolle for Jondal ettersom det er beregnet ringvirkninger på ca. 50 millioner kroner i reiselivet per år.

5.2.1 Organiseringen av Jondal nasjonalparklandsby

Jondal nasjonalparkstatusen organiserer og forvalter for det første mye mer enn bare det naturbaserte reiselivet i Jondal. Hele bygden har eksempelvis fått utbytte av sentrumsopprustingen som har funnet sted, noe også det naturbaserte reiselivet yter godt av. Dette fører til at både turistene og lokalbefolkningen får et bedre tilbud gjennom tiltakene gjennomført for Jondal nasjonalparklandsby. Videre er det usikkert hvor mange av turistene som kommer til Jondal som kan kategoriseres som naturbaserte turister. Dette føres det ikke tall på, men de to største næringsaktørene innenfor turisme i området, sommerskisenteret og Folgefonni Breførarlag, baserer seg i stor grad på naturturister og har begge en økning i antall besøkende. Videre informerer flere nøkkelpersoner at de ser flere turister i fjellene.

Innholdet i det å være NPL har vært varierende ut ifra utviklingen og den vekslende organiseringen som har funnet sted. Organiseringen av denne statusen ligger i dag i hendene på Landsbylosen som er den personen som arbeider direkte med tittelen. Landsbylosen har en 40 % stilling på bestilling fra kommunen, og skal sikre utviklingen og arbeidet. Denne landsbylos-tittelen inngår i det en informant nevner som et "kraftsenter". Dette kraftsenteret består hovedsakelig av arbeidet med turistinformasjonen Juklafjord, men er også knyttet til Folgefonni Breførarlag. Stillingen som landsbylos og dette kraftsenteret rundt, har stor viktighet for den kontinuerlige pådrivende effekten for å drive Jondal som

nasjonalparklandsby. Det blir henvist mye til dette ”kraftsenteret” under intervjuene, ikke bare til statusen som nasjonalparklandsby. Personer innenfor dette kraftsenteret henvises også av nøkkelpersoner som viktige ildsjeler som jobber dedikert med utviklingen i området.

En annen sentral aktør er kommunen. Landsbylos-tittelen var lenge en stillingstittel innenfor det kommunale arbeidet i Jondal, men er nå outsourcet til dette ”kraftsenteret” som nevnt ovenfor. Kommunen legger stor vekt på at de er helt avhengige av at andre utenfor kommunen er villige til å satse, og til å ta de ballene som kommunen passerer ut i næringslivet og til befolkningen. Viktigheten av arbeidet med å få JNPL statusen inn i planarbeidet er nevnt, og sies det er viktig fordi det da blir en del av den ordinære driften av kommunen, og dermed en del av hele virksomheten.

På den ene siden står betydningen av at statusen er integrert i virksomheten, at den framkommer i planverk og er i den ordinære driften. På den andre siden står relevansen av lokale aktører, næringsdrivende og ildsjeler også sentralt, og som en nødvendig ressurs for statusen. Det er mulig å tenke seg at kommunen her har gått fra å være en aktiv planlegger og tilrettelegger, til å ha en mer passiv rolle som inkluderer statusen i planverk og i enkeltsaker. Kommunen er i dag en viktig støttespiller, men den daglige driften tilhører i dag landsbylosen.

Ut i fra dette vil jeg si at Landsbylosen med tilhørende ”kraftsenter” er den viktigste organisatoren og koordinatoren av statusen Jondal nasjonalparklandsby, mens Jondal kommune er en av de viktigste støttespillerne og tilretteleggerne for statusen. Landsbylos-tittelen er gjennom dette ”kraftsenteret” knyttet til turistinformasjonen Juklafjord. På denne måten er også nettverket av turistkontor i området med på å forme det naturbaserte reiselivet i Jondal.

5.3 Hierarki og samstyring – muligheter og utfordringer

Målet er her å svare på forskningsspørsmål 2 *Hvilke muligheter og utfordringer gir styringsprinsippene hierarki og samstyring med utgangspunkt i Jondal nasjonalparklandsby?*

Jondal nasjonalparklandsby vil ut fra et hierarkisk perspektiv være et virkemiddel fra høyere hold. Dette samsvarer med at statusen er initiert med mål og er et virkemiddel for å igangsette statlig politikk. Fjellteksten åpnet for næringsvirksomhet i nasjonalparker, men det ble ikke så godt oppfulgt av næringsvirksomheter som man hadde trodd. Ved å starte prosjektet «naturen som verdiskaper» ble det lagt opp for mer verdiskapning også i vernede områder. Faste midler ble opprettet som nasjonalparklandsbyen kunne søke på. Disse midlene har gitt gode muligheter for Jondal nasjonalparklandsby å utvikle seg i den retningen Jondal ønsker. Jondal har utviklet sentrumet sitt til å være mer tilgjengelig og åpent for turister, videre er også det opprettet turistsenteret Juklafjord. Det naturbaserte reiselivet får igjen for det på grunn av en tilgjengelig turistinformasjon som kan gi god informasjon angående muligheter for naturbaserte aktiviteter i området, eksempelvis padling, fjellturer og breturer. På en annen side er det ikke lenger i like stor grad midler man vet at kommer til denne statusen og man må søke fra prosjekt til prosjekt. På denne måten blir statusen mer ustabil. I tillegg til dette er det mye usikkerhet rundt statusen og informantene legger litt kritikk mot staten sin side for å ikke følge opp statusen de har laget. En informant trekker for eksempel frem at det gjerne i regjering er bra å utvikle slike konsepter og statuser som føles ut som om de ha opprettet noe. Men denne opprettelsen blir ikke alltid ivaretatt og opprettholdt.

Ettersom det framkommer fra informanter at man i stor grad fikk autonomi over Nasjonalparklandsbystatusen til å utvikle den slik som man selv ønsket er det et trekk i retning av samstyring. Jondal nasjonalparklandsby fikk i stor grad organisere seg selv. Mulighetene med samstyring kommer i hovedsak fram med det at NP statusen i stor grad har kunnet skape seg selv og arbeidet med de som er nyttige å arbeide med i de forskjellige prosjektene. De som jobber med NPLen. Så muligheten er da alt de kan operere med de aktørene som faktisk ønsker å utrette noe. Ved å fokusere på dette er det mer produktivt samarbeid og man har klare mål for de ulike prosjektene man jobber med og dermed får JNPL mål ut ifra de enkelte prosjektene og dermed lager de sin egen status, dette vises også med at samarbeidet og målet til landsbylosen har endret seg over tid ut ifra hvilke organiseringsstruktur og kontekst stillingen er i.

Samstyring gjør det også lettere for landsbylosen å ta kontakt med personer innenfor verneforvaltning når dette er et behov. På denne måten sikres det i større grad for at verneverdier og tankegang kan bli ivaretatt. Dette ser vi gjerne med kontakten landsbylosen og verneområdeforvalteren har der de har kontakt men ikke jevnlig og bare i de situasjonene

hvor kontakt er nødvendig. For kanskje den viktigste delen med dette er at de lager sin egen identitet, mens den hierarkiske modellen legger mer til rette for at målet må være det samme så kan de her endre mål ut ifra den lokale settingen med tanke på vern og bruk.

Utfordringer med samstyring ifølge informantene i denne forvaltningsmodellen er at det i stor grad er opp til landsbylosen å selv bestemme hvilke prosjekter som er viktige så lenge disse prosjektene også anses som viktig for hele statusen er det kanskje ikke å si noe på men det vil alltid være mulighet for uenighet når en person skal utvikle hele konseptet. Dette forutsetter at landsbylosen har den riktige kontakten med alle relevante aktører spesielt opprettholder kontakten med kommunen. Når det kommer til denne kontakten med kommunen er den kanskje sterk i dag men usikkerheten som kan komme med kommunesammenslåingen er det ikke sikkert at denne kommunikasjonen opprettholdes. Derfor sees det som svært viktig å ha kontakt med den kommende kommunen spesielt med tanke på næringslivsavdelingen i den nye kommunen.

Ut fra den hierarkiske analysen ser vi at det oppleves at den statlige styringen har opprettet statusen, gitt gode muligheter, for å så la den ligge død. Ut fra et samstyring-perspektiv kan dette tolkes som at de nå har det utgangspunktet for å søke på midler til flere prosjekt i framtiden uten at staten skal være med å styre lansbystatusene i en bestemt retning. Jondal nasjonalparklandsby får fremdeles midler til prosjekter og oppgraderingsområder, men den kontinuerlige middel-støtten er i større grad avsluttet. På denne måten ser vi at ut fra et samsyring-perspektiv vil statusen Jondal nasjonalparklandsby vær høyst aktuell i dag og er nå utviklet slik de selv ønsker å være og organisere seg.

Ut fra disse analysene kan man si at man ser desentraliseringstrenden ved Jondal nasjonalparklandsby. For det første ser man desentraliseringstrenden ved at forvalteransvaret av Folgefonna nasjonalpark er blitt flyttet til nasjonalparkstyret som består hovedsakelig av lokale representanter. For det andre kan mangelen på hierarkisk styring av nasjonalparklandsbyen og den sterke samstyringen av nasjonalparken tolkes i en retting av at Jondal nasjonalparklandsby også viser denne desentraliseringstrenden.

5.4 Integrert planlegging og organisering

Målet er her å svare på forskningsspørsmål 3 «*Har nasjonalparklandsbystatusen bidratt til mer integrert forvaltning og planlegging mellom områdene innenfor og utenfor nasjonalparkgrensen?*»

Integrert planlegging viser her til den forståelsen av at man har to systemer, plan og bygningsloven (PBL) på den ene siden, og naturmangfoldloven (NML) på den andre. Plan og bygningsloven gjelder for Jondal kommune der Jondal er forvalter, planlegger og organiserer, mens naturmangfoldloven stiller særegne regler til hva som er tillatt og ikke i nasjonalparken. Spørsmålet her er om statusen Jondal nasjonalparklandsby oppfattes av informantene å samsvare med denne trenden.

Landsbylos-tittelen er svært sentral for arbeidet med Jondal nasjonalparklandsby som tidligere diskutert i de to tidligere forskningsspørsmålene. En outsourcing av stillingen som landsbylos i denne sammenheng vil kunne medføre flere ting. Blant annet nevnes det at landsbylos-tittelen har ført med seg en omfangsrik og nær tilknytning til utviklingen i området. Landsbylosen rapporterer til Jondal kommune som jobber med planlegging ut fra PBL som et daglig virke. Landsbylosen har med seg næringsliv og har områdeforståelse. Informanter nevner at det målrettede arbeidet med Jondal nasjonalparklandsby er viktig å få med i planverket, fordi man da kan få til en helhetlig forvaltning av statusen. Når planleggingen av reiselivet er outsoucet slik som nå, kan det gi grobunn for kommunikasjonsutfordringer på grunn av distansen til planleggere i kommunen. I utgangspunktet kan dette føre til en mindre koordinert planlegging av arealer i området. På den andre siden er det ikke gitt at dette samarbeidet er dårlig, faktisk har informantene i stor grad sagt at dette samarbeidet er godt, men kan ha blitt noe redusert på grunn av usikkerhet rundt konsekvensene av den kommende kommunesammenslåingen.

Informantene er hovedsakelig enig i at koordineringen er god, men det uttrykkes også at planleggingen kanskje er redusert nå i forhold til den nye kommunesammenslåingen. Kommunen er vel vitende om sin viktighet for å se på helheten og målrettet arbeid. Samtidig rapporteres det at en informant mener at de har fint fått inn formuleringer som bygger opp under statusen ved den siste revideringen av kommuneplanen. Kommunen legger vekt på at dette er et symbolsk virkemiddel som viser til næringen og lokale bedrifter i området rundt Jondal at dette er noe å satse på og det blir inkludert i den daglige driften i kommunen.

Et eksempel på dette er at informanter nevner at kommunen er en god ressurs for oppbyggingen av det nye sommerskiseranlegget. Kommunen hjelper her til med å søke midler. De har fått bevilget penger fra kommunen til satsningen, og generelt sett har kommunen vært en medspiller i planleggingsprosessen. Bygget skal være et velkomstsenter, og blir bygget rett i nærheten av Folgefonna nasjonalpark. Dette viser at kommunen tar med seg statusen som nasjonalparklandsby inn i deres planverk, og at de fungerer som en støttespiller for næringsliv og videre reiselivsturisme i randsonen av Folgefonna nasjonalpark. Videre lager landsbylosen i dag en besøksstrategi for reiselivet i Jondal nasjonalparklandsby. Denne strategien kan gi retning i form av at man vet hva man vil dele ut midler til i framtiden, og hvordan man skal prioritere utviklingen av reiselivet. Fra disse eksemplene kan man anta at kommunen har et fokus både på vern og bruk.

Det framkommer også fra informanter at arbeidet med nasjonalparken og statusen Jondal nasjonalparklandsby blir tatt med og forankret lenger opp i forvaltningssystemet. Ordførerne tar med seg den lokale kunnskapen til verneområdestyret, og informanten mener man dermed forankrer statusen Jondal nasjonalparklandsby ganske høyt og at samarbeidet drar i samme retning. Tanken om å gjøre denne styringsstrukturen mer desentralisert som nevnt i teoridelen blir dermed underbygget ved dette.

Informantene mener verneområdestyret for Folgefonna nasjonalpark er bra. Endringen til å benytte lokale representanter fra kommunene i stedet for at verneområdet blir forvaltet av fylkesmannen på regionalt nivå oppleves som positivt blant informantene. Blant annet trekker en informant inn at dette er en måte å få lokalt fokus på, som gir større mulighet til lokalfokus ved skjønn i nasjonalparkforvaltningen og fører til at verneområdestyret stort sett får medhold lengre opp i systemet der fylkesmannen har vært uenig i verneområdestyrets vurderinger. Informanter mener også at ved å ha lokale representanter er dette med på å dempe mulige konflikter ved forvaltningen av Folgefonna nasjonalpark.

Det har bidratt til større grad av mer integrert forvaltning ved bruk og vern i Jondal NPL med verneområdet, ettersom næringsaktørene som jobber i nærheten av verneområdet i større grad kan uttrykke sine behov og ønsker gjennom denne statusen. Dette oppleves ikke som problem selv fra nøkkelinformanter med verneperspektiv, fordi disse aktørene oppfattes relativt miljø og bærekrafts-bevisste og har en vernetankegang.

Jondal nasjonalparkstatusen får også fokus hos verneområdestyret angående arbeidet med nasjonalparkstatusen. En informant nevner spesifikt at nasjonalparkstatusen er ”verneområdestyrets beste venn”. Med dette menes at nasjonalparkstatusen er en viktig tilrettelegger for reiselivet i Jondal. Nasjonalparkstatusen legger til rette for oppfatningen av at produktene og tjenestene innen det naturbaserte reiselivet er en viktig utvikling, og at dette leder til en økt aktivitet i randsonen. Man kan også ut i fra dette tolke selve landsbyen som randsone, ettersom de bygger opp et helhetlig konsept som støtter seg på Folgefonna nasjonalpark. Infrastrukturen, tjenestene, produktene, innbyggerne og landsbyen vil kunne virke som en avlastning for selve verneområdet og dermed også føre til mindre slitasje på verneområdet.

Verneområdeforvalteren, som er tilretteleggeren for Nasjonalparkstyret, har også kontakt med aktører i området. Verneområdeforvalteren har jevnlig kontakt med ordføreren i Jondal, fordi ordføreren sitter i verneområdestyret. Verneområdeforvalteren har også kontakt med landsbylosen og ”kraftsenteret” i Jondal, som diskutert i forskningsspørsmål 1. Denne kontakten er en viktig informasjonskilde og støttespiller, særlig nå i utviklingen av en besøksstrategi som skal gjelde for Folgefonna nasjonalpark. Det legges også vekt på at dette samarbeidet ikke er særlig tett, ettersom de har begrenset med overlappende områder. Det er ikke opprettet et formelt samarbeid mellom landsbylosens og verneområdeforvalterens besøksstrategier. Verneområdeforvalteren har også et rådgivende utvalg, der vi også finner en person fra dette ”kraftsenteret” til Jondal nasjonalparklandsby. Utenom dette, ved spørsmål om samarbeidet mellom verneområdeforvalteren og landsbylosen mener en nøkkelinformant at det kanskje er greit med den løse og sporadiske kontakten.

Landsbylosen har flere å spille på lag med. Tidligere var de nærmeste lagspillerne med i landsbyrådet, men av ulike grunner ble dette samarbeidet etter hvert svakere eløler ikke like viktig. Selve nettverket for nasjonalparklandsbyer og nasjonalparkkommuner uttrykkes det derimot positivitet rundt. Særlig når det var mye midler å jobbe sammen med, og det var stor grad av følelse av å få noe til.

Samarbeidet med fylkeskommunen oppfattes ulikt av informantene. Noen mener at det regionale leddet føles distansert, og at fylkeskommunen generelt sett har for lite kunnskap om hva stillingen innebærer. Andre mener at fylkeskommunen har vært til stor hjelp når det kommer til sentrumsutbyggingen og prosjekter som det har vært jobbet med. Spesielt

kollektiv trafikk trekkes frem som viktig, og det understrekes at man på dette området må jobbe for å få den nødvendige tilgjengeligheten man behøver som naturbasert reiselivsdestinasjon.

Stort sett uttrykkes det en veldig positivitet rundt forvaltningen av verneområdet i Jondal NPL. Landsbyen har ikke vært plaget med store konflikter, slik som andre kommuner gjerne har opplevd. Selv utbygging av området rett utenfor nasjonalparken oppleves ikke som truende for bevaringen av nasjonalparken. I følge en informant begrunnes dette i at utbygging av nasjonalparkkonseptet kan bidra til mindre trafikk i selve nasjonalparken. Dermed kan det å utvikle Jondal NPL sees på som et viktig steg i riktig retning for bedre forvaltning av nasjonalparken. Dette er fordi utbygging i randsonen ved det nye sommerskisenteret kan føre til at turister går til nasjonalparken, heller enn på og i nasjonalparken. Dermed vil det vernede området kunne være vernet, selv muligens etter at breen har smeltet. Det nevnes også at denne utbyggingen kan være positiv selv ved smelting, fordi det kan gi mulighet for nye sjanser i det nye området med fokus på bevaring og vern. Med nasjonalparklandsbystatusen har Jondal fått et mer helhetlig perspektiv på vern. Bruken av Folgefonna oppleves som uproblematisk av alle fordi god bruk som ikke skader miljøet hele tiden er i fokus.

6.0 Konklusjon

Denne oppgaven har hatt som mål å kunne si noe om hva statusen Jondal nasjonalparklandsby betyr for forvaltningen av det naturbaserte reiselivet i Jondal. Videre er det sett på hvordan denne forvaltningen kan tolkes ut fra to analytiske verktøy. Dette er gjort for å til sammen kunne si noe om hvorvidt planlegging og forvaltning i og utenfor Folgefonna nasjonalpark har ført til mer integrert forvaltning på tvers av vernegrensene.

For Jondal vil det å ha statusen som nasjonalparklandsby utgjort en forskjell som sees ut ifra; hvor mye midler de får til nasjonalparklandsbyutviklingen, hvilke muligheter næringslivet ser og hvilket engasjement man har hos folket, spesielt hos lokale ildsjeler. Det å ha status som nasjonalparklandsby har utgjort en forskjell og gitt ringvirkninger for det naturbaserte reiselivet i Jondal, i tillegg til at det har hatt stor innvirkning på næringslivet. Statusen har også gitt en mulighet til å differensiere seg fra andre. Gjennom det å ha status som NPL har man fått tilført midler til investering og videreutvikling av områder som omfatter både bruk og vern. Dette har gjort det mulig å kunne ruste opp JNPL slik at den fremstår som mer attraktiv, fremkommelig og tilgjengelig for turister. Nasjonalparkstatusen har også skapt engasjement og kunnskap om bruk og vern hos innbyggere i Jondal området. Ikke minst har statusen med stor sannsynlighet skapt et engasjement hos både lokale ildsjeler og næringslivet. Med dette ser man også mulighet for videreutvikling innen naturbasert reiselivsaktiviteter ved å utvikle pakkeløsninger hvor man tar i bruk både fjorden, skogen og breen. Helhetlige produktet vil føles bedre for de som kommer for å drive med naturbasert reiseliv. Ildsjelene som driver med reiseliv i området har fått en boost av dette, som igjen har gitt positive ringvirkninger og muligheter.

Ut fra et hierarkisk styringsperspektiv vil Jondal nasjonalparklandsby være et svakt virkemiddel i dag, med ikke like sterke funksjoner lengre på grunn av den manglende målorienteringen fra det nasjonale nivå. Derimot vil et samstyringsperspektiv si at statusen i dag lever videre i form av det landsbylosen og det "kraftsenteret" ønsker at det skal være. Statusen Jondal nasjonalparklandsby vil jeg derfor si er en desentraliserende effekt med autonomi og styring på lavere nivå med. Dermed kan statusen føre til enda mer lokal forankring av det som er viktig akkurat i dette området. Dermed har man en desentralisert

styring over på Jondal nasjonalparklandsby og desentralisert styring over på Nasjonalparkstyret.

Jondal nasjonalparklandsby har bidratt til en mer integrert forvaltning og planlegging mellom områdene innenfor og utenfor grensen til Folgefonna nasjonalpark. Både via desentraliseringen som nevnt over, men også i et integreringsperspektiv. Jondal nasjonalparklandsby fører hovedsakelig til bedre integrert forvaltning ved at et mye større område kan oppfattes som randsonen til Folgefonna nasjonalpark. Randsonen strekker seg dermed helt fra fjord til fjell. Ved å utvikle reiselivet i den grad Jondal nasjonalparklandsby har gjort, og gjør fremdeles i dag bidrar dette til bedre forvaltning av nasjonalparken. Det blir ikke oppfattet som et problem av nøkkelinformantene, selv de med et verneperspektiv, å ha større næringsaktører i randsonen. Heller oppleves dette som positivt og det er optimisme rundt å utbygge informasjon og holdningsskapende aktiviteter og informasjon i området.

6.1 Forslag til framtidig forskning

Noe som er høyst sentralt, men samtidig litt på siden av det denne oppgaven ønsker å svare på, er usikkerheten rundt Jondal nasjonalparklandsby. De fleste informantene har uttrykket usikkerhet rundt framtiden til statusen. For det første uttrykkes det usikkerhet angående selve eksistensen og framtiden til de fem områdene som har nasjonalparkstatus. Vil stat, regjering, departement og direktorat fortsette arbeidet med nasjonalparklandsbyene? Om man prioriterer denne statusen videre stiller informantene seg viktige spørsmål som; hvilke kriterier det skal være for å beholde og få statusen, skal statusen være eksklusiv for de nasjonalparklandsbyene som allerede har statusen og hvordan skal eventuelle andre tettsteder få denne statusen?

For det andre uttrykkes det usikkerhet rundt Jondal nasjonalparklandsby på grunn av kommunesammenslåingen som finner sted mellom kommunene Jondal, Odda og Ullensvang. Informanter nevner at den nye kommunen med stor sannsynlighet kommer til å søke om å få være nasjonalparkkommune ettersom den nye kommunen kommer til å ha arealer innenfor både Hardangervidda og Folgefonna nasjonalpark. Situasjonen for Jondal nasjonalparklandsby er derimot ikke like sikker. Dette kommer an på om den nye kommunen ønsker å prioritere dette arbeidet. Her legger også en informant ekstra vekt på viktigheten av å spille på lag og samarbeide med næringsavdelingen i den nye kommunen. Grunnen til dette

var outsoursingen av landsbylos-tittelen fra Jondal kommune, og det kan tenke seg å være ekstra viktig med ett bevisst samarbeid med den nye kommunen ettersom distansen vil være lengre og organisasjonen omhandle større områder. Disse to usikkerhetene kan gi muligheter for videre forskning og evaluering av Jondal sin nasjonalparkstatus.

Referanser

- Aarsether, N. (2017). *Utfordringer for norsk planlegging. Kunnskap, bærekraft, demokrati. Cappelen Damm Høyskoleforlaget.*
- Andersen, S. S. (2013). *Casestudier: forskningsstrategi, generalisering og forklaring: Fagbokforlaget.*
- Bakke, Å. (2017). Reiselivsrapport for Jondal kommune 2017. *Juklaffjord Jondal turistinformasjon.*
- Bugge, H. C. (2015). *Lærebok i miljøforvaltningsrett: Universitetsforlaget.*
- Christensen, T., Lægreid, P., Roness, P. G., & Røvik, K. A. (2009). *Organisasjonsteori for offentlig sektor: instrument, kultur, myte: Universitetsforlaget.*
- Dudley, N. (2008). *Guidelines for applying protected area management categories: Iucn. Folgefonna nasjonalparkstyre. (2016). Styremedlemar. Lastet ned fra <http://www.nasjonalparkstyre.no/Folgefonna/Nasjonalparkstyret/Styremedlemmer/>*
- Fredman, P., Wall-Reinius, S., & Lundberg, C. (2009). *Turism i natur: Definitioner, omfatning, statistikk.*
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder (Vol. 1): Fagbokforlaget Bergen.*
- Hammer, T., Mose, I., Siegrist, D., & Weixlbaumer, N. (2016). *Parks of the future: Protected areas in Europe challenging regional and global change: oekom Verlag.*
- Haukeland, J. V. (2011). *Sustainable Tourism Development in a Norwegian National Park Are. Exploring Social Aspects. Transportøkonomisk institutt. Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning. Retrieved from*
- Haukeland, P. I., & Brandtzæg, B. A. (2011). *Nasjonalparklandsbyene. En evaluering av forprosjektet. Telemarksforskning.*
- Holth, F., & Winge, N. K. (2017). *Plan-og bygningsrett: kort forklart: Universitetsforlaget.*
- Innovasjon Norge. (2016). Nøkkeltall for norsk turisme 2016. Lastet ned fra https://res.cloudinary.com/simpleview/image/upload/v1/clients/norway/nokkeltall_for_norsk_turisme_2016_844080cf-2c13-4583-87bc-7a968798923f.pdf
- Jacobsen, D. I., & Thorsvik, J. (2013). *Hvordan organisasjoner fungerer: Fagbokforlaget.*
- Jondal kommune. (2010). Jondal kommune. Informasjonsguide. Lastet ned fra <https://www.jondal.kommune.no/Handlers/fh.ashx?Mid1=10003&FilId=396>
- Forskrift om vern av Folgefonna nasjonalpark, Etne, Kvinnherad, Odda og jondal kommunar og Ullensvang herad, Hordaland, (2005).

- Lov om forvaltning av naturmangfold (naturmangfoldloven), (2009).
- Løvik, A. (2010). *Prosjektrapport 2009-2001. Forprosjekt, Nasjonalt prosjekt for nasjonalparklandsbyer.*
- McCool, S. F. (2009). Constructing partnerships for protected area tourism planning in an era of change and messiness. *J Journal of Sustainable Tourism*, 17(2), 133-148.
- Miljolare. Hva truer mangfoldet i norsk natur? Lastet ned fra <https://www.miljolare.no/tema/planterogdyr/artikler/trusler-natur.php>
- Miljødirektoratet. (2015). Naturarven som verdiskaper - tips og eksempler. Lastet ned fra <https://www.miljodirektoratet.no/globalassets/publikasjoner/M380/M380.pdf>
- Miljødirektoratet. (2017). Nasjonalparklandsbyer. Lastet ned fra <http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Verneomrader/Verdiskaping-og-naturbasert-reiseliv/NasjonaltParklandsbyer/>
- Miljødirektoratet. (2018a). Naturmangfold. Lastet ned fra <https://www.miljostatus.no/Tema/Naturmangfold/>
- Miljødirektoratet. (2018b). Naturmangfold. Vernet natur. Lastet ned fra <https://www.miljostatus.no/Tema/Naturmangfold/Vernet-natur/>
- Miljøstatus. (2018). Inngrepsfri natur. Lastet ned fra <https://www.miljostatus.no/tema/naturmangfold/inngrepsfri-natur/>
- Mose, I., & Weixlbaumer, N. (2007). A new paradigm for protected areas in Europe. *J Protected areas regional development in Europe. Towards a new model for the 21st century*, 3-20.
- Møysalen nasjonalparkstyre. (2016). Veileder for naturarven som vern. Lastet ned fra <http://www.nasjonaltParkstyre.no/Moysalen/Nyheiter/Veileder-for-Naturarven-som-verdiskaper/>
- Norges nasjonalparklandsbyer. (2014). *Din innfallspport til nasjonalparkene. Rapport 2009-2013.*
- Pollitt, C. (2016). *Advanced introduction to public management and administration*: Edward Elgar Publishing.
- Regjeringen. (2003). *Fjellteksten. St. prop. nr. 65 2002-2003 kap 3.13.* Lastet ned fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/85893b5b44ea48929197fcda2234be6c/no/pdfs/stp200220030065000dddpdfs.pdf>
- Røiseland, A., & Vabo, S. I. (2012). *Styring og samstyring: governance på norsk*: Fagbokforlaget.

- Skjeggedal, T., & Clemetsen, M. (2017). Integrated and decentralised protection and development of mountain landscapes. *J Landscape Research*, 43(1), 64-76.
- Statistisk sentralbyrå. (2018). Vernede områder. Lastet ned fra <https://www.ssb.no/arealvern>
- Sørheim, I., & Bakke, Å. (2018). *Besøksstrategi og handlingsplan. Jondal nasjonalparklandsby 2018*. Jondal nasjonalparklandsby:
- Thorsnæs, G. (2017). Jondal. Lastet ned fra <https://snl.no/Jondal>
- Veggeland, F. (2009). Framvekst av nye administrasjonsformer i lys av europeiske endringsprosesser: fra hierarki til nettverk? *J Nordiske Organisasjonsstudier*, 11(2), 26-46.
- Yin, R. K. (2017). *Case study research and applications: Design and methods*: Sage publications.

Vedlegg 1: Overordnet intervjuguide

Bakgrunnsinformasjon om informantene

- Tidligere utdanning og arbeid
- På hvilke måte er du/har du vært tilknyttet konseptet Jondal Nasjonalparklandsby?

Jondal Nasjonalparklandsby

Kan du fortelle litt om...

- Hvorfor akkurat Jondal som nasjonalparklandsby?
 - Viktighet - for hvem?
 - Hvem tok initiativ?
- Hvem *arbeider* ... med Jondal som Nasjonalparklandsby i dag?
 - Direkte
 - Indirekte
- Hva *betyr det for* Jondal å være en nasjonalparklandsby?
 - Utgjør denne statusen noen forskjell?
- *Hvordan det fungerer, i praksis*, for Jondal å være en nasjonalparklandsby?
 - Positivt/ negativt, bra/ dårlig,
 - Da, nå og framtidig
- Hvilke strategier ser du på som sentrale for arbeidet med Jondal som Nasjonalparklandsby?
- Hvordan blir turismen påvirket av at Jondal er en Nasjonalparklandsby?
 - Utvikling over tid, muligheter, utfordringer

Samarbeid

Kan du fortelle litt om...

- Hvilke samarbeid har vært nødvendig for å etablere Jondal som nasjonalparklandsby?
 - Hvordan samarbeidet fungert?
 - Svakheter
 - Styrker

- Hvilke prosesser har Jondal vært igjennom for å bli Nasjonalparklandsby?
 - Hvem har jobbet med disse prosessene?
 - Hvordan har disse prosessene påvirket samarbeidet?
- Beskriv hvordan samarbeidet fungerer, i praksis, for Jondal å være en nasjonalparklandsby?
 - Positivt/ negativt, bra/ dårlig,
 - Endring i tid? Da, nå og framtidig
 - Konflikter, likheter
 - Deltar alle?
 - Tilbakeholdenhet fra noen?
- Hvilke samarbeid er nødvendig for å opprettholde eller utvikle Jondal som nasjonalparklandsby i dag?
- Hvordan er samarbeidet med kommunens planleggere?
- Har samarbeidet påvirket kommunens planarbeid etter PBL
 - For lokalsamfunnet, for randsonene til NP?
- Hvordan er samarbeidet med NP-forvalter og NP-styret
 - Hvordan har dette eventuelt påvirket verneforvaltningen?
- Har samarbeidet hatt betydning for arbeidet med besøksstrategi
 - (for NP og den kommunale) - mer informasjon om dette.
- Er det et samarbeid mellom de to besøksstrategiene?

Bruk og vern

- Hvordan påvirker arbeidet med Jondal Nasjonalparklandsby bruken av Folgefonna nasjonalpark?
 - Randsone
 - Vernefokus
 - Arbeid
 - Plan
 - Organisering

Diverse

- Noe du ønsker å fortelle?
- Noe som ikke er nevnt, men er nevneverdig?
- Noe du brenner inne med?

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway